

Az utolsó ítélet

DRÁMA

1. KÉP

Tágas, bolthajtásos, nehézbútorzatú szoba. Kandalló. A szemben levő ajtó szemöldökfáján a következő antiqua betűs felirat: *Fiat justitia pereat Mundus*. A. D. 1568. Felette, sgrafitté stílusban Justitia, mérleggel. A nagy asztalt a szoba közepén éppen ebédhez terítik.

1. JELENET

Gábiel, nyugtalan szellemű 20-25 esztendőes ifjú, az önfeláldozás elszántsága s valami végzetesség áramlik egyéniségéből. Rebeka, öregedő gazdasszony, vén házibútor.

GÁBRIEL (Benyit. Az asztalon matató öreg-asszonyhoz):

— *Apám itthon?*

REBEKA:

Itthon, úrficska drága;

Ahogy jött fel a lépcsőn, füttyörészett.

Úgy tetszik, ismét könnyebb napja van!

GÁBRIEL (álmélkodással):

Füttyülve jött haza?

(Aztán, magának):

Ó, bár hihetném,

hogy engedékeny szívre vall e jel?

*Bár azt jelentené, hogy kevesebbel
kell majd az Úrral elszámolnia!...*

(Rebekához):

Hát asszonyám?

REBEKA:

Jó asszonyom bement volt

hozzá, mihelyt sarokba tette botját.

*„megsókolhatlak-é” — kérdé a lépcsőn,
mire az úr csak titkosan mosolygott,*

*asszonyomat gyengéden átölelte
s úgy vitte bé magával a szobába —
Jól odaül, pedig tálni kéne —*

GÁBRIEL:

Majd szólok én! Sürgős vele beszélnem.

REBEKA:

*Éhes, ugyé! De ma egyet se bánja!
Olyan ebédet, mint ez a mai,
a császár sem eszik Bécs városában,
s ha mégis, megszopja ujját utána!*

GÁBRIEL:

S mi az ebéd?

REBEKA:

Az úr kedvenc fogása:

*rántott csuka! Még tegnap elhozatta.
S a piacon maga szemelte ki!*

*Ha nem eszünk, még ott szárad a tálban.
(Kifelé.)*

GÁBRIEL (utána):

*Ha már kimegy, szóljon be asszonyám-
nak!*

REBEKA:

*Csak attól félek, nem lesz foganatja,
odabent nagy tanakodás folyik!*

(Kimegy.)

GÁBRIEL (fel s alá méregeti a szobát; bort
tölt, megemeli a poharat):

*Szabad-e innom, mikor e napon
atyám jóvoltából, talán egy ember
keserű torka utoljára ízlel
ivóvizet, hitvány agyagsuporból, —
szeme utolsót lobban a világra,
melynek ő éppúgy teremtménye volt,
s olyan joggal, mint aki elítélte,
s végzé, hogy a fenséges Univerzum
gondoskodásából testrészei
többé soha ne részletessenek —!*

Hadd mérem meg becstelenségemet:
ha nyelvem, gégem e bort leereszti,
hitvány vagyok én is, akár a többi
s minden tettem fárizeusfogás.

(Iszik.)

— Hm. Ez lement. Sőt, kitűnően ízlett.
Mindhiába! Testem sehogyse lélek.
Már pediglen Plátonra mondhatom,
a lélek él! S én a lelkemnek élek!

(Leteszi a poharat.)

De jó a bor s jó lesz a lakoma.
Nota bene: Borban van az igazság,
az Igazság, melyre éltét atyám
úgy feltéve, hogy másnak hely azon
nem is jutott. Rogyásig telt a mérleg
s kínos egyensúlyban recseg-ropog.
Ki jól ítélkezett, az jól ebédel:
kiszabattott a víz meg a kenyér.
De őt az étel garmadában várja
s annyit eszik, amennyi belefér.
S én csúful kushadok az asztalánál,
töltögetek, kínálgatom kenyérrrel
s loppal vizsgálom jólismert fejét:
a zord szemet, a hosszú homlokot,
fürgén követem keze rebbenésit
s kérdem magamban: ez az ember őlt?
Hát a halál mindég csak a halotton —
az okozóján sose hagy nyomot —?
Halál! Halál! Mért mondjam ki e szót?
Megint környékez a régi szorongás,
mely mindig iszonyún szíven fogott,
valahányszor halál járkált a házban.

(Révedezik.)

Te, kisfiú, ki voltam; ó bocsáss meg,
hogy akaratom ellen, még vagyok.
Téged unszolt valami bús szemérem:
el akartad emészteni magad,
hogy ne kelljen résztvenned e dologban,
mely dologban, akarva akaratlan,
minden bűnrészes ki e a házban él! —

REBEKA (bejön s sápitozik):

Jaj, úrfi drága, asszonyom zokog!
S az úr csak hallgat, hagyja, hadd zokog-
jon,
egy szó nem sok, annyival se csitítja.
Ki látott még ilyen lelketlen embert?
Úgy vélem, ismét kemény az ítélet
s jó asszonyom megint azért zokog.

GÁBRIEL (erőltetett haraggal):

Méért hallgatózik, szégyellje magát!
Apámuram bírálón meg ne szólja:

érdemtelenre nem sújt ő soha,
jegyezze meg magának!

REBEKA (szepeg):

Engedelmet!

Néha rámjön s bolondságot beszélnek.
De Isten látja lelkem: ha a népek
nem mondanák, hogy...

GÁBRIEL:

Mit nem mondanának?

REBEKA:

Hogy a gazdámnak kőből a szíve,
a lelke jég s iszonytató kegyetlen —

GÁBRIEL:

Hát az? Rebi, igaz lelkedre mondd,
az én apám valóban szörnyű ember?

REBEKA:

Jaj, hogy feleljek? Ha azt mondod: az,
csak rámtekint aspiskigyó szemével,
fogát keményen összecsikorítja
s ilyenkor mint az apja, épp olyan!

GÁBRIEL (meghökken):

Ennyire hasonlítanék apámhoz?
Tán anyámhoz nem is hasonlítok —?
Születésemben csak annyira vett részt,
mint a föld, mely táplálja a magot —?
Igen, e nőnek igaza lehet.
'Sze hányszor kaptam rajta magamat,
hogy szememből az Ő szeme tekint szét,
szájamból az ő két ajka beszél,
s ha lányt cirógatok vagy lámpa mellett
kezem imára kulcsolom, belátom,
hogy a kezemben az ő keze él!

(Kezét vizsgálja.)

Anyám vére bizony csak annyi bennem,
mint sűrű borban a savanyú víz —

REBEKA:

De a bor gyakran attól feketül meg!

GÁBRIEL:

Igaz, igaz.

(Elgondolkozik.)

Pedig milyen nagy ember!

REBEKA:

Biza szeretni kéne s megbecsülni!
Mert ha egy nap behunyja a szemét —
(szípig)

GÁBRIEL:

S szeretni is! Becsülöm is! Ki mondta,
hogy jó atyámat én nem tiszteltem?
Ezt már csak mégse mondhatják a „né-
pek”!

Améért sokban különbözünk egymástól

*s nem akarom őt pályáján követni,
nem kell azt hinni, hogy nem tisztelem...*

REBEKA:

*Pedig a népek éppen azt beszélik,
hogy ha az úrfi majd bíró leszen
s elfoglalja Jó apjaura székét,
csak unnyi lesz mint cseberből vederbe:
minden marad a régiben.*

GÁBRIEL (megdöbbenéssel):

Rébi!

REBEKA:

*Nem lesz, aki szépen elboronálja,
mit csúful felszántottak előtte.*

GÁBRIEL:

Így gazolnak?

REBEKA:

Miért adott okot rá?

*Oly peckesen járkál az emberek közt,
mintha mindég tubarózsát szagolna.
Hetykén hordozza cifra úrfiságát
mint aki éppeg azt tartja magáról,
hogy ha az országot a diófáig
Léváig s Dévág keresztüljárna,
méltó társát bizony akkor se lenné!*

GÁBRIEL:

*S maga hisz e sok témondározásnak?
Bölcsös koromtól ismerhet, Rébi!
Elismerem, a látszat ellenem szól,
mióta csak az eszemet tudom,
emberkerülő, bujkáló vagyok.
Ha tudja az okát, el nem tagadnám,
ha nem, ne kérdje, szót sem érdemel.*

REBEKA:

*Tudom, tudom! Ó, én jól ismerem,
úgy vélem, jobban mint az édesanyja.
Ki éjjel járkál húszéves korában,
annak édes szerelmi titka van!
Szép szál legény, akinek a kockája
asszonyoknál sohase vet vakot.
Nem zárják bé előtte az ablakot!
S erre ad is valamit, mért tagadná?*

GÁBRIEL:

*Bolond beszéd, rossz nyomon jársz,
öreg!*

REBEKA:

*De a szíve! vajból van az, bizony!
Az édesanyja szívét örökölte!
Csak a burka, a tokja Boldizsár úr!*

GÁBRIEL:

*Ó, a szívem, Rebeka, ha te tudnád,
hogy szív helyett a keblemben mi van!*

*Piros korsó, mely minden jajdulásra
túlcordul s lelkem vérrel önti el!*

REBEKA (szipog):

*Akár az enyém! Világra olyan!
(Kopognak. Rebeka megjed.)
Szerelmes Isten! Így ebédidőben!
Ugyan ki jó?*

GÁBRIEL:

Csak csendesen! Szabad!

2. JELENET

(Előbbiek. Prokopius kancellista.)

PROKOPIUS (harminc és negyven közti gonosz tekintetű, májbajos arcszínű piperkóc. Lila ruhát visel, kezében alkalmasint törös pálca):

Köszöntelek, szép öcsém, Gábiel!

GÁBRIEL (ridegen, alig-udvarias vendéglátó modorban):

Adjon Isten.

(Félre.)

Mi szél hozhatta erre?

REBEKA:

Kezicsókolom, tekintetes úr!

PROKOPIUS (kalapját, botját előkelősködve nyújtja oda Rebekának):

Nini! Úgy tetszik, három teriték van.

Eszerint én felesleges vagyok —?

*Jó mesterem sok gondja közt felejté,
hogy meghívá aláztatos hívét
— teritékről lám nem rendelkezett —*

REBEKA:

Bizonnyal!

GÁBRIEL:

Menjen s az urat jelentse.

Mondja meg azt is, hogy enni kíván!

(Prokopiushoz:)

Bizonyosan rászolgált az ebédre!

*A tárgyalás izgalmas lehetett
s a jó kancellista kötelessége,
hogy — még ha szíve jégcsapból van is —
együtt hevüljön tisztelt mesterével,
együtt hüljön vagy együtt olvadozzék
s koppantson ő is, ha koppant amaz,
s Justitiának rozszant mérlegére
suttymban csalfa argumentumoknak
tört patkóját csempéssze nehezékül —*

PROKOPIUS:

De felvágta a nyelved, szépöcsém!

Úgy csacsogsz, mint a hóhér papagája,

*mely a városban nyelvéről közismert.
De én tudom, hogy honnét fú a szél:
atyád hivatását becsméreled,
mert örökébe ülni képtelen vagy,
lévén te minden törvénytudományra
születésedtől tálentomtan!*

GÁBRIEL:

*Tartson felőlem azt, amit akar,
lyukas mogyoró a vélekedése!
Szerintem Isten dolga az ítélet:
ember nem ítélhet ember felett!*

PROKOPIUS:

*Hű, kisfiam, mit tudsz te a világról!
Ha fejed lágya egyszer majd benő
s beülsz magad is egy szép tárgyalásra,
ott megtudod, mi az ítélkezés!
Nemes torna, remek hajtóvadászlat,
a bíró a vadász, a rab a vad.
Társadalmunk talpköve és pillére
az éber bíró — mint a te atyád!
Szeme átjárja a bűnös szívét,
beléhatol a májba, a vesébe
s az igazságot, mely gyakorta kétes,
végtére is onnét piszkálja ki!
és felmutatja csillogó kezével!*

GÁBRIEL:

Öldöklő kéz!

PROKOPIUS:

*S mi volna, ha a törvény
nem mutatná kellőképp a hatalmát?
A mai eset is jól bizonyítja:
a törvénytiszteken gyenge szívűeknek
nincsen helyük*

GÁBRIEL (riadt):

Miért? Megint mi történt?

Talán csak nem hozott ismét halált...

PROKOPIUS:

*De bizony azt! Az ítélet halálos.
Atyád bíróságának idejében
a tizedik, tehátlan jubiláris!
Holnap hajnalban, ritka szép pompával
a Bástyá téren végrehajtatik!*

GÁBRIEL:

Ki az, s miben bűnös az istenadta?

PROKOPIUS (egykedvű, közömbös):

*Ha jól emlékszem, Igyártó nevű...
Ambrus ötvöstől kelyheket rabolt!
Hozzá hasonló megátalkodottat
hosszú pályámon egyet sem találtam.*

*Képzeld, a bűnét mindvégig tagadta,
nem fogott rajta kínzatás, verés,
folyton-folyvást a Krisztust emlegette,
majd bizonyít, úgymond, a végítélet,
ha érte nyúl Krisztus urunk keze —
ki miatta is meghalt a keresztfán,
s több efféle elegy-belegy beszéd...*

GÁBRIEL:

*És mégis, mégis kötelet kapott?
Bizonyítékra-é vagy vallomásra?
A tanúk gyakran fizetett tanúk,
leesküdnek az Istent is az égből!*

PROKOPIUS:

*Botorság! Persze hogy bizonyítékra!
Mikor az ötvös kárát felfedezte
kamrája ajtajában kést talált,
mellyel a rabló nyilván ölni készült.
S ez a kés: Igyártó tulajdona!
Kell ennél súlyosabb corpus delicti?*

GÁBRIEL:

S Igyártó is elismeré övének?

PROKOPIUS:

*'Sz éppen ez az! Eszébe sincs tagadni.
De azt meséli, hogy pár nap előtt,
valaki az utcán elcsente tőle,
avagy másképpen vesztette el —*

GÁBRIEL:

*S hátha így van? hátha ez az igazság?
Tán ily esetre nincsen precedens?*

PROKOPIUS:

*Alávaló hazugság s nem egyéb,
így akará a bírót vízre vinni,
de rossz cselével hoppon is maradt!
Pedig atyád-urad már-már elernyedti
-hja az idő kissé eljárt felette —
s ha nem bököm s nem nógatom előre,
ez a lator még csúfot tesz vele.
Ez lett volna pályája szégyene!*

GÁBRIEL:

Irtóztató! És most már nincs segítség?

PROKOPIUS:

*A pecsétet senki le nem vakarja. —
(Felnéz):*

Immár az Úrnál van a kegyelem.

GÁBRIEL (egy látni vélt alakhoz):

*Köszöntelek hát, keserű Halál!
Fullánkodat ismét szívemben érzem —
ki fogja fel az árvák könnyeit?*

3. JELENET

(Előbbiek. Boldizsár városbíró, nagy szakálú, öregedő, szigorú nézésű férfiú; Boldizsárné.)

BOLDIZSÁR (jön):

Isten hozta, kancellista uram!

(Kezet fognak.)

BOLDIZSÁRNÉ (még könnyes a szeme, zsebkendőt szorongat):

*Isten hozta. (Kezet ad, majd Gabrielhez)
Szervusz!*

BOLDIZSÁR:

Szervusz, fiam!

PROKOPIUS (hajlong, vigyorog):

Ó asszonyom, Uram! Úgy restellem...

BOLDIZSÁR:

Megkövetem mindjárt kegyelmedet:

A meghívást bizony csak megfelejtém.

Likas emlékezetem egyre gyengül,

pedig még a kendőm is meggöcsöztem —

mihaszna; délre feledem, miért.

Ideje már tiszteltől elköszönöm...

Ez a processzus is úgy kimerített,

ahogy processzus engem még soha!

Igaz, a casus sokkal súlyosabb volt,

s bonyolultabb, mint az eddigiek;

*agyam, mely eddig játszva verte vissza
a szív felzajgó támadásait,*

kevesen múlt és megadá magát!

E felelősségteljes hivatalra

csak fogas eszű férfiú való,

mint amilyen, mondjuk Prokopius,

az én kedves kollégám és barátom!

(Megöleli.)

PROKOPIUS (hálálkodik):

Bíró uram, kegyelmed véleménye

halott atyám áldásával felér!

*Csak bár mégegyszer hallhatnám e szó-
kat,*

nyilvánosan, a gyűlésnapon is!

Ettől ad astra nyílna út előttem!

BOLDIZSÁR:

Legyen nyugodt, kedves Prokopius!

Gondom lesz rá, hogy széketem betöltse.

Városunkban nincs képzetesebb jurista.

(Szigorúan int Gabriel felé:)

Mert, jaj, az alma messze hullt a fától!

Fiamra immár nem számíthatok.

REBEKA (bejön a tállal, kimegy.)

BOLDIZSÁRNÉ (asztalhoz ül):

Prokopius, kegyelmed ide, né!

Sovány legény, elférnek ketten is. (Gábriel mellé mutat.)

PROKOPIUS:

*Sovány vagyok, mint kosztom a kocsmá-
ban — (Boldizsárné felé):*

*A város asszonyomnak konyhájáról
valóságos legendákat mesél!*

BOLDIZSÁRNÉ:

E hírnevet uramnak köszönöm:

jó háziasszonyt ő nevelt belőlem;

gyomrocskáját roppantul kedveli!

BOLDIZSÁR (kezét dörzsöli, majd előre ha-
jol, kezét imára kulcsolja s megszólal):

Imádkozz, Gábriel!

GÁBRIEL (megütődik, ültében hátrahőköl,
villámlo szemmel nézi az apját.)

BOLDIZSÁRNÉ:

Hallod, apád szólt:

Mondd el az áldást, szerelmes fiam!

PROKOPIUS: (kegyesen görnyed, felfelé te-
kinget, mint a macska, figyel.)

BOLDIZSÁR:

No mi lelt, Gábriel, tán megkukultál?

PROKOPIUS (Furcsállóan csóválja a fejét.)

BOLDIZSÁRNÉ (esedezve):

Elmondom én!

BOLDIZSÁR:

Egy szót se! Ő beszéljen!

PROKOPIUS (kegyesen):

Talán én...

BOLDIZSÁR:

Nem hallod! Parancsolom!

GÁBRIEL (felugrik):

Többet e házban nem imádkozom!

S ez asztalnál én többet nem eszem!

BOLDIZSÁR:

Megbolondult ez a hitvány kölyök,

avagy a sátán költözött beléje. —

(Felugrik.)

GÁBRIEL:

Nem kérek áldást arra az ebédre,

melyet két farizeus kebelez be.

Ilyen gaztettel istent nem kísértem!

Imádkozz csak magad, ha tudsz, apám,

ha kérges lelked az imádkozást

nem tartja eleve haszontalannak! —

S ha még valaha szent szó jönne számra,

apám üdvösségéért volna csak:

hogy felkiáltssam az Úrnak az égbe:

„bár rászolgált, ne vessed őt pokolra,
én megvezeklek minden vétkiért!”

BOLDIZSÁR (tátog):

Te! Te! Te!

BOLDIZSÁRNÉ:

Jaj, jaj, mi lelt, fiam!

PROKOPIUS:

Szülősértésnek eclatáns bűne!

*Rómában megvesszőzték a kamaszt,
ki tiszteletlenül bánt atyjurával!*

BOLDIZSÁR:

Rettentő fattyú! Takarodj a háztól!

Életemben többet ne lássalak!

Átkom rád!

BOLDIZSÁRNÉ:

Tudod-e, mit cselekszel?

Egyetlen gyermekünk megátkozod!

Könyörülj rajtunk, iszonyatos ember —

(Fiát megöleli.)

GÁBRIEL:

Nem kérek abból a könyörületből!

Apám, átkoddal világgá megyek

— ez aztán kincses apai örökség! —

*És felcsapok az utak vándorának,
háztól házig vert rossz koldus leszek
s majd éhségemben rablok valamit,
vagy leütök egy vásáros zsidót —
akkor megfognak majd s eléd cipelnek
s te fel kell köttesd egyetlen fiad,
mert rend a rend és éljen az igazság!*

(A felíratra mutat.)

PROKOPIUS:

*Megtébolyult! Az orvostudományban
e baj neve: dementia praecox...*

BOLDIZSÁR (lerogy):

Szerelmes Isten, nincs többé fiam!

BOLDIZSÁRNÉ (asztalra borul):

Ó, jaj nekem, hogy ezt kellett megélnem!

PROKOPIUS:

Alkalmasint ez a leves kihűlt. (Ízlelgeti.)

Aldatlan asztalon áldatlan étel...

REBEKA:

*Jaj, mi történt? Az úrfi elszaladt
s azt monda, többet nem látjuk soha.*

Jaj nekünk!

PROKOPIUS:

Ugyan! Csak járt a szája.

Most indul tékoználni a fiú.

De visszajő! Bent van a Bibliában! (Eszik.)

(A csendben csak még jobban hallatszik,
visszhangzik a kapu hatalmas csapódása.)

II. KÉP

1. JELENET (Első, második, harmadik legény)

Korcsma. Hatalmas, füstös falú, alacsony mennyezetű, két részre osztott helyiség: bal oldalt magasabb szinten elkülönített rész, melyben két-három fehér abroszos, csinosabb asztal látható, a söntés előtt. A másik rész, a nagyobbik, láthatóan a „harmadik osztály”; az asztalok terítetlenek vagy mocskos abrosz rajtuk. Vendégei ennek a résznek: vásáros parasztok, bőrkötényes kocsisok, feltúrt ingujjú iparoslegények, vándorok, katonák; a sarokban, emelkedésen, a kályha mellett, furulyás legény.

ELSŐ VENDÉG:

Holnap ismét akasztanak minálunk!

MÁSODIK:

Nagyon helyes! És legfőbb ideje!

*Mert a latrok már úgy elsokasodtak,
hogy a polgárva gyon veszedelemben!*

HARMADIK:

Nekem hét tyúkom lopták el az éjjel!

*Ha ez a holnap felmagasztalandó
bitang nem éppen a siralomházban
töltötte volna ezt az éjszakát,
bizonyos volnék: ő a tolvajom
s hét drága kendermagosom fejében
most várton-várnám felmagasztalását!
Az én megrablóm bezeg szabadon van!
De nem sokáig, mert nyomon vagyok!
Szép tikjaimnak nagy leszen az ára:
erős hurkot tétetek a nyakára!*

ELSŐ VENDÉG:

Ez a zsvány meg is érdemli sorsát!

Vérbeli tolvaj volt.

HARMADIK VENDÉG:

Ez a favágást

*csak eszközül használta: vizsla szemmel
nézett a gazda udvarán körül,
egykedő megtalálta a magát.*

*Köszönt, elment — de éjjel visszajárt:
kezüben balta, nagy kés az övében!*

ELSŐ VENDÉG:

*Most rajtavesztett! Éjfél tájt az ötvös
zajt hallott. Felkelt és kardot ragadva
rárántott a bitangra!*

MÁSODIK:

Ám a fickó

*nem ijedt meg! Baltával főbe verte
s kerekét oldott négy arany kupával.*

HARMADIK:

De zálogul a kését ottfelelte!

ELSŐ VENDÉG:

Ott. Az ajtóban. És ez lett a veszte!

MÁSODIK:

Most nem szeretnék a bőrében lenni!

HARMADIK:

Ez se fog több lacipecsenyét enni.

(Nyílik az ajtó. Bejön Prokopius.)

2. JELENET. Előbbiek, Prokopius.

PROKOPIUS (pórázon vezetett ölebéhez):

Mindjárt, mindjárt szívem, egy kis türelmet!

(Felsőtál az elkerített emelvényre, ahol külön asztal várja, a széket leporolja s helyet foglal.)

JÓBORU (hajbókol):

*Isten hozta, tekintetes uram!
Már-már azt hittem, ma hiába várjuk;
gondoltam ismét meghívása van
valami hétfogásos diszebédre —*

PROKOPIUS (mérgesen legyint):

*Gyorsan, gyorsan valami pecsenyét!
Iszonytatóan éhesek vagyunk!
Kociférnek hozz egy-két csontikát,
megfizetem, ezért hát a javából!
Az én húsom lehet kissé kövérkés:
asszonyban, sültben már így kedvelem!*

JÓBORU:

*Térülök-fordulok s már itt vagyok!
A legénnyel küldök bort is azonnal.
Csak tudnám, hogy melyikből, jó uram?*

PROKOPIUS:

*A vörösből, hé! Ma ünnepnapom van!
(Kezét dörzsöli, tesz-vesz a teríték
körül, majd Kociferhez):
Bizony, maholnap bíró lesz a gazdád!
Új örvet, új pórázrt kapsz, Kocifer!
S a gyomornak ezen szentelt helyén
bendős zárandokoknak templomában,
megfogadom: egy sült csirkét egészen!
(Megvakargatja a kutyát.)*

JÓBORU (sültet hoz):

*Konyhánkban ma ez a legjobb falat!
(Elébe teszi.)*

PROKOPIUS:

*Ez már beszéd! (Szolgálhatja.) De bort
ide azonnal!*

JÓBORU (fejéhez kap):

Menten agyonütöm azt a legényt! (El.)

3. JELENET. Előbbiek, egy koldus.

KOLDUS (besettenkedik, asztaltól asztalig jár, kéreget, hol adnak, hol elkergetik, de inkább adnak. Némi tusakodás után felbátorodik a Prokopius „szeparájába”, éppen akkor, amikor a törvény embere egy jókora húst vet oda kutyájának):

*Nagyjóuram, Krisztus urunk nevében,
segítsen meg bár egy-két piculával!
ha hiszi, ha nem, két napja nem ettem,
s ha hazudtam, ne is egyem soha,
száraz belem egy morzsikát se lásson,
s keserves éhhalállal vesszem el!*

PROKOPIUS (javában tömködi magát):

Még enni sem hagy, nézze meg az ember!

*Nem takarodsz szemem elől, pimasz?
Eredj s dolgozz, erős vagy, mint a medve.
Azt akarod, tömlöcbe vessesek?*

KOLDUS (felcsillan a szeme):

*Nagyjóuram! 'sz éppég erre vágyom!
Végre volna tisztességes lakásom,
szép, új cseréptető fejem felett,
s többé eső nem esnék a hasamra,
a szél nem fújna az ingem alá
s eledelem, melyért naponta százszor
alázkodom porig — nosza, ezentúl
úgy szolgálnék élém, akár egy úrnak.
Bár tömlöc mélyén, én is úr lehetnék!
'Sze már rég loptam volna én, de attól
való féltében, hogy tömlöc helyett
kurtán-furcsán kötél kerül nyakamra,
nem mertem — mert, bár világ nyomorultja*

*vagyok s ruhámon már annyi a lyuk,
hogy benne három éhes macska sem
foghatna meg egy nyomorult egérkét
s tudom, e földön senkinek se keltek —
még mindig kedvelem az életet!*

PROKOPIUS (miután többször mérte végig):

*Hé, korcsmáros, vessék ki ezt a koldust!
A korcsmárosnak bizvást érdeke,
hogy a vendég étvágját ne vegyék el
csotánna, léggel vagy egyéb szeméttel.
Kergesse hát ki ezt a rongybubát!
Mindjárt reád uszítom a kutyát!
Csümege, Koci! (Uszítja.)*

JÓBORU:

*Nem takarodsz, te disznó!
Hé, asszonyok, seprűnyelet ide,
hadd tanítom meg e semmirekellőt!*

*(Kipüföli, majd visszajövet):
Elnézést kérek, tekintetes úr!
A koldusok úgy elszemtelenedtek!
Különösen, mióta a pogányok
elpusztították néhány tartományunk,
szaporodott meg e siserahad
szedett-vedett néppel, földönfutókkal,
s ezek most a kárvallottság jogán,
a menekültek ismert furorával
a másét maguknak követelik.
Hogy a város kemény törvénykezéssel
gátat szabjon elébük s megtorolja
farkaskodásuk: legfőbb ideje!*

PROKOPIUS:

*Csak bízsa rám! Majd gondoskodom én!
Mégis hallatlan! Épp ebédidőben!
(Tovább eszik, etet.)
(Nyílik az ajtó, s bejön Gábrriel.)*

3. JELENET. Előbbiek. Gábrriel.

PROKOPIUS (megütközve figyel.)

GÁBRIEL (Anélkül, hogy körülnézne, leül
egy üres asztalhoz, éppen ama három ven-
dég asztala mellé.)

JÓBORU (hozzásiet):

*Talán jobb helyre tekintetes úrfi!
Ez az asztal nem úrfinak való!
Itten leginkább szekerések ülnek,
kupecsek, zsoldosok, paraszti népek,
akik, ha egy-két meszellyel nyakaltak,
fizetnek, vagy nem, s állnak is odább —
Talán fáradna fel a konyha mellé!*

GÁBRIEL:

*Itt maradok. Hozzon valami bort.
Egy mérővel, s ha lehet, jó erőset!*

JÓBORU:

Parancsolatjára, máris hozom!

GÁBRIEL (sistereg magában. Cikázó szem-
mel vizsgálja a vendégeket.)

JÓBORU (elébe teszi a mérőt):

A fejedelmi pincéből való!

GÁBRIEL (pénzt vesz elő, odaadja):

Köszönöm. Most mindjárt megfizetem!

JÓBORU:

*Ráért volna később is, úrfi drága,
nem azért mondtam én azt az imént!*

GÁBRIEL (Int, hogy hagyjon neki békén;
nagyot húz a borból.)

PROKOPIUS (Magához inti Jóborut; sut-
tognak. A korcsmáros megtudja, ki a ven-
dége.)

4. JELENET. Előbbiek. Az iménti három
vendég.

ELSŐ VENDÉG (Ebéd utáni iddogálás köz-
ben):

*Én ott leszek! A porkoláb barátom.
Majd ablakában ad pompás helyet!
Onnét néztem eddig is sok akasztást.*

MÁSODIK:

Hányat, te?

ELSŐ:

*Tán egy tucat is lehet!
Amióta Boldizsár úr a bírónk,
úgy tetszik, ez a tizedik eset.*

MÁSODIK:

*Te, valahogy szerezz bé engem is!
Meghálálom! Már nem vagyok gyerek;
s tisztos fejemmel mégsem tehetem,
hogy a palánkra vagy a fára másszam.
A tolongást pedig nem kedvelem.
Hálás leszek...*

HARMADIK:

Engem is, cimbora!

Légy a vendégem! Mindent fizetek!

ELSŐ:

Kezet reá! Hatkor gyertek el értem.

MÁSODIK:

Helyes! Helyes! Tehát együtt megyünk!

HARMADIK:

*Bár nyúlszívű, tudjátok, nem vagyok,
megvallom, kissé borsószik a hátam!
Eliszonyít e vértelen halál:
a nyelv kidül, a csigolyája roppan,
szeme guvad —*

ELSŐ (fokozatosan belemelegszik):

*Biza, fele se tréfa!
De fene tudja, mégis szeretem!
Mit csináljak, ha ilyennek születtem?
Talán bizony akasszam fel magam?
Kell nékem ez a fertelmes csoda!
A procedurát, elejétől végig,
lélegzétvisszafojtva figyelem.
Mindig szerettem volna rajtakapni
a lelket, amidőn éppen kiszáll
s mikor a testbe, az élet helyébe,*

észrevétlen besurran a halál...
Mondják, hogy az ilyen kötélhalállal
kimúlott embert, férfinembelit,
utolsó percében valami édes
megfejthetetlen boldogság fogja el —

GÁBRIEL (eddig türtőztette magát, most felugrik):

*Elhallgass, dögmadár, mert még meg-
öllek!*

*Ezeket az ocsmány örömeket
tüstént tenmagadon élvezheted!*

(A három vendég védekezően ugrik föl, ki
széket, ki üveget ragad.)

ELSŐ:

Halljunk oda! Megkergült ez a fickó!

MÁSODIK:

Ne félj, komám, most móresre tanítjuk!

HARMADIK:

Fülledt kobakját egy kicsit kinyitjuk!

JÓBORU (előrohan a konyhából):

Szűzmáriám, mi történt, jó urak!

Ugye megmondtam, ne maradjon itt!

Vén bugrisok, szégyelljék meg maguk!

Mindég kiverik jó vendégimet!

(Igyekszik leültetni őket.)

Aki verekszik, menjen ki a házból!

(A többi vendég helyesel, a három érdekelt
morog, fenyegetőzik.)

GÁBRIEL (kihasználja a helyzetet):

Minden rendben lévő vendégsereg!

Szólok hozzátok, embertársaimhoz,

noha látom, néhány közületek

e tiszteletet nem érdemli meg!

VENDÉGEK:

Na fene!

Mi baja?

Megmaszlagolták?

GÁBRIEL:

*Tudjátok-é, hogy holnap virradatkor,
egy ártatlan embert akasztanak?*

ELSŐ:

Ártatlan? s ezt neked ki súgta meg?

Ujjadból szoptad, vagy megálmodád?

MÁSODIK:

*Bizony a bíró jobban tudja, mint te,
hogy kicsoda ártatlan és ki nem!*

HARMADIK:

*Még életében sosem tévedett ő,
mindég jó helyre sújtott a keze!
S te most az ő ítéletét szapulnád?*

VENDÉGEK közül többen:

Bolond, bolond!

Nem kell szavára adni!

GÁBRIEL:

A ráfogott bünt nem követte el!

*Egy s más dolog ellene vall ugyan,
de a törvényszék nem bűnvallomásra,
csak látszatos bizonyosságra ítél!*

*A kés, amelyet Ambrus megtalált volt,
bár Igyártóé — nem ő hagyta ott!*

Valaki tőle is úgy lopta el.

Követeljétek megszabadítását!

Ne engedjük be híres városunkba

ha kell, ha nem az ostromló halált!

*S gondoljátok meg, ha nem cselekesz-
tek,*

egy jó magyarral lesz majd kevesebb,

pedig az isten szűken bánt e vérrrel;

ne pusztítsuk hát feleslegesen!

Mert pusztul úgyis ellenség kezétől,

mely mindenütt határainkon áll,

házunkba lát a hegyek pereméről,

ellenünk még az ördöggel sem átal

kötést csinálni rettentő dühében

s röhögve nézi folytonos fogyásunk.

Induljunk hát, halljátok, emberek!

Csak utánam! Mindég elől megyek!

A VENDÉGEK nem mozdulnak. Itt-ott rö-
högés. Esznek-iszznak tovább.

ELSŐ VENDÉG:

Fogjátok meg! Nem látjátok, hogy őrült?

Képes fejünkre tüzet gyújtani!

MÁSODIK:

Kötözni való bolond. Rajta hát!

HARMADIK:

Pallost neki! Tűzhintő lázadó!

PROKOPIUS (felemelkedik lila-feketén,
ünnepélyesen):

Én a Törvény nevében megfogom!

Hé, katonák, ne hagyjátok, élébe!

GÁBRIEL (Kardot ránt, csapkod, kiszalad
az ajtón.)

PROKOPIUS:

Hát elszalasztottátok, ostobák!

De csak kerüljön még kezemügyébe!

Lejuttatom a tömlőc fenekére!

Szavai súlyát ott mérheti meg

a vasgolyókon, melyeket a lábán

visel majd hét álló esztendeig

vagy amíg a férgek meg nem eszik!

Utána! Fel! Csípjétek el, legények

(Egy rangosabb, öregebb katonához:)

Egy lázsiást kapsz tőlem, ha eléred!

(A katonák utána rohannak, Prokopius velük.)

F ü g g ö n y

III. KÉP

Gerendás mennyezetű, tágas helyiség, iparos-polgár környezet. Bútorzata egy asztal, az ólomkarikás ablakok előtt; cifracsempés kemence, melynek körös-körül padkája is van; egy vaspántos öregláda, zömök székek stb. Az asztal táján néhány bőrkötésű vaskos könyv, elszórtan, mintha éppen tanulnának belőlük. Este van. Gyertyavilág.

1. JELENET. Ambrus mester; Lőrinc és Gáspár, diákok.

GÁSPÁR (lecsapja a könyvet):

*Mindhiába! Ma nem fog a fejem!
Szemem előtt hóhér kötele táncol,
betűk helyett bitót irkál a pennám
s rájuk oszló hullákat rajzolok;
fejem felett varjúhadak keringenek!*

LŐRINC:

*Vigyázz, Domine! Kész obsessio!
Különbén én is éppen így vagyok;
Te, az uccára nem merek kimenni,
ujjal mutatnak rám az emberek:
„ihol megy né, a vén ötvös diákja,
ki a rablót megfogni segített —”
„Bátor legény, neki köszönhető,
hogy egy latorral holnap kevesebb!” —
s mind efféle bolondságot beszélnek.*

GÁSPÁR (az öreg felé):

Ambrus mester, kegyelmednek köszönjük!

*Most már ülhetünk a pácban nyakig!
Hát kellett ez a csúf komédia!*

AMBRUS (fejét fogja):

*Csak üssetek, csipős szavaitokkal!
Sebhedt, tüzesen nyilalló szívemre
minden szavatok egy ostorcsapás.
Vagdossatok csak, vetkeztessetek le,
szervedjem én a kínzott kínjait,
aki holnap keserves kínhalállal
miattam múlt ki, vén gonosz miatt!*

LŐRINC:

*Akasztásnál elhírhedik az ember,
még úgy is, lám-lám, ha nem őt akasztják,
hanem csak őmiatta valakit.*

*Ha megfőzéd, egye is meg a főztjét!
Kellott kegyelmednek rávallani!?*

GÁSPÁR:

*Jól megcsinálta! S mi haszna belőle?
Amért a fickót holnap felkötik,
kupáit attól nem látja viszont.*

AMBRUS:

*Vigye az ördög a kupáimat!
Huszat is adnék az ecclesiának,
ha az Úr valahogy megkönyörülne
e rossz csillag alatt szült emberen.
Uram, teremtdöm, mivel érdemeltem,
hogy általa engem is büntetel —?
Tisztességben megöszült vén vagyok;
Uram, hogy bírjam sujtolásidat?
(Leborul az asztalra.)*

GÁSPÁR (halkan):

*Furcsállatos! Lám, ez a büszke ember
a lélkire nehezedő nyomástól
úgy megtört, mintha holnap reggel őt
s nem éppen tolvaját veszejtenék el!*

LŐRINC:

*Vénségire mindenki megjuhászik,
bús zsoldárbetűvé tőpörödik.
Hatvan felett a legnagyobb lator sem
cselekszik mást, mint templomot vakolat,
harangot öntet, oltárt ékesít,
koldusoknak duplázza porcióját,
temetőpásterrel fraternizál,
hogy megvásárolt drága sírhelyének
a legjobb bánásmódot biztosítsa;
mind olyanok kissé, mint ama Zénó,
ki koporsóját maga megcsinálta
s már életében abban lakozott. —*

GÁSPÁR:

*Hidd meg, Domine, ezek boldogok!
Erős hittel hisznek a másvilágban!*

AMBRUS (felüti fejét):

*Diák urak, adjatok hát tanácsot!
Üssétek fel már bölcs könyveitek,
amelyeket buzgón bujtok napestig,
bejárván velük az egek világát
s az embernemzetség történetit:
bölcs autoraitok közt nem találtok*

nehéz ügyemre orvost egyet is —?
Hátha lehetne tenni valamit!?

LŐRINC:

Az ítélet megfellebbezhetetlen.
Az ily, halállal megkötött kötést,
csak a fejedelem oldhatja még meg.
Ő azonban most külföldre harcol
s haza se jó, míg áll a háború.

GÁSPÁR:

Igyekeztek szép csendben megnyugodni.
Feküdjék le s ha nem fogná az álom,
igyék meg egy bokály jó régi bort.
Ajándokát ne az ecclesiának
szánja: van aki többet ér vele!
keresse meg az elítélt családját
s a holmit adja vigaszul nekik.

AMBRUS (belekapaszkodik a tanácsba):

Édes fiacskám, mondtál valamit!
Arany szegyet ütöttél a fejembe!

LŐRINC:

Ez már igen! Ezzel könnyít a lelkén!

GÁSPÁR:

Ne féljen, jó öreg, ezen a ponton
Plátó és Szent Tamás megegyezik!

LŐRINC:

Akad bízást olyan is a családban,
ki e cserének még örvendez is:
ha már elvesztették szegény mihasznát,
csúfos holtának lássák némi hasznát!
kegyelmedet pedig áldani fogják
s forró imába foglalják nevét.

GÁSPÁR:

Két nap s úgy elfelejti az egészsét,
mintha mennykő ütötte volna ki;
ő a földben, kegyelmed meleg ágyban —
ki-ki békeességgel aludhatik!
(Ambrusné hazajön.)

2. JELENET. Előbbie. Ambrusné.

AMBRUSNÉ (kosár a karján):

Mit tettél vélem, szerencsétlen ember!
Az ösmerősök rámtörnek az uccán,
s hogy történt, mint történt, kérdezzetik,
s: „no, Ambrusné, hát holnap nagy-
kanállal
eszik ügyé, hogy megtett az ítélet!”
— csúfolkodnak, nevetnek, piszko-
lnak,
nekem szaladnak loty-foty asszonyok
s mind-mind ugyanazt a bokrot nyesik:

„— Hát nem sajnálja? Olyan fiatal,
élhetett volna száz esztendeig!

Azért a három incompinc kupáért
biza kár egy ilyen szépszál legény!
ha tettenérte, fogta volna meg,
de ott, ahol a legérzékenyebb,
s megfenyegetvén, hogy ellenkezőleg
azonmódúlag hóhérekre adja,
kényszerítette volna bé az ágyba,
hogy szerelmét ott helyt mutassa meg!
Rállott volna a fickó, noha
nem biztos, hogy ez a könnyebb halál-
nem —”

LŐRINC, GÁSPÁR (Kuncognak, majd ki-
hasadnak a visszatartott röhögéstől.)

AMBRUSNÉ:

Mit rippadoznak, taknyosok! Talán
azokkal tartanak, akik gazolnak?
S te tűröd mindezt, vén sehonnai,
hóhéroknek szegődött szállítója!

AMBRUS:

Elég! Elég! Most már betelt a mérték!
Asszony, ne herregj, mert reádmegyek!
Menten apró darabocskákra törlek!
(Kopognak.)

AMBRUSNÉ:

Hallo! Üldöznek! A házamra törnek!
A bosszúság itt e szent helyben öl meg!
(Belép Gábiel.)

3. JELENET. Előbbie. Gábiel.

GÁBRIEL:

Engedelmet a késő zavarásért —
Ambrus mesterhez volna pár szavam.

AMBRUS:

Kicsoda vagy, s mi járatban, fiú?

GÁBRIEL:

Én vagyok a városbíró fia.
S azért jövök, hogy itt társakra leljek.
Ha van valaki, aki megsegíthet,
szentül hiszem, hogy Ambrus mester az!

AMBRUS:

Gábiel? A Boldizsár úr fia?
Miben lehetnék én szolgálatodra?
Egy megtört vént látsz itt magad előtt,
kinek maradék ereje csak anyyi,
amennyi az Ítéletnapra kell,
hogy az Úr választását meg se várva
intés nélkül a bal felére álljon
s ezzel keresse fenséges kegyelmét. —

GÁBRIEL:

*Épp ez a megtört ember kell nékem!
Nem mondanád meg jó mester, mi bánt?*

AMBRUSNÉ:

*Még kérdezi? Akinek van szeme,
kérdés nélkül is tudhatja okát!*

AMBRUS:

*Mint a kilencet kölykedzett kutya,
úgy bánom tettem: hóhérekre adtam
egy kapaunta, fűrészes parasztot,
írastudatlan együgyű szegényt!
Szánjál meg engem, Gábrriel öcsém,
s ha van szíved, szaladj s beszélj atyá-
dal!*

*Rátennem lelkem üdvösségét is,
csak megmentjük azt a szegény fiút!*

GÁBRIEL:

*Apámmal én már többet nem beszélek!
Már megcselekvém, s átok volt a válasz.
Kitagadott s elkergetett a háztól,
de én a küszöbön nagyot fogadtam:
Az ártatlanul haláráítéltet
minden áron meg fogom menteni!
E vállalathoz kell most társ nekem!*

LÓRINC, GÁSPÁR (Feszengenek, fejüket vakarják.)

AMBRUS:

Jaj, nem tudod, mit kockáztatsz, fiam!

AMBRUSNÉ:

*Bőrébe járó dolog, úgy vigyázzon!
Édes uram, nehogy kötélnek állj!*

GÁBRIEL:

*Diák urak, nosza, ki jó velem?
Ne féljenek, nem olyan veszedelmes!
A nehezét magamra vállalom.
Kegyelmetek csak őrködnek a sarkon
s ha szólok, feldobják a kötelet.
A strázsákkal, ha kell, szépen beszélek,
ha kell, megláthatják a kardomat!
S ha engem ott fent mégis megszorítanak,
oda se neki, csak szedjék a lábuk
s bujjanak oda, hol a legsötétebb. —*

GÁSPÁR:

*Szó ami szó, a plánum tetszetős.
Beillenék egy széphistóriába!*

LÓRINC:

*Szó se róla. — De hol van az a kor?
Időnk nem szó már széphistóriákat.
Nem ártana, ha úrfi, könyveit
ezentúl jobban is megválogatná!*

GÁSPÁR:

*Lázban fogant, hagymázos plánumát
öblítse le inkább egy kupa borral!
Jöjjön, testvér, üljön ide közénk!
Hátha jobbat is kiforralhatunk?*

GÁBRIEL:

*Köszönöm. Értem: a deák uraknak
pártfogására már nem számítok.
Úgy gondolják, ugye, hogy könyvekben
hősiességre van példa elég —
utódaik kínjára mért tetéznék
e hős példákat még újjakkal is. —
S igazuk van. Szépen kuksoljanak honn,
S Horatius Coclesről, Perseusról
a kályhasutban elmélkedjenek!
(Indul kifelé.)*

LÓRINC:

Micsoda hang ez?

GÁSPÁR (röhög, kinosan):

Azt mondá, a sutban!

*'Sze a sutban mi sohasem ülünk!
A mesterné vevé bérbe örökre.
Télen a kályha őt, nyárban a kályhát
éppen őkegyelme melengeti. — (Röhög.)*

AMBRUSNÉ:

*Megállj, huncfut, fel is mondom a szál-
lást!*

Velem ugyan többet nem csúfolódsz!

GÁBRIEL:

Post risum multum cognoscere stultum!

LÓRINC:

Jobb is ha elmegy, amíg jól van dolga!

GÁBRIEL:

*Isten megmentett két katipilátót.
Egy jó kutya ezeknél többet ér.
Végképp belátom, egyedül maradtam.
Most már az ügy kizárólag enyém.
Így legalább sem a kudarc keservét,
sem a remélt diadal örömét
nem kell alkalmi társakkal megosztam —
de elszánásom meg nem másolom!
(Keze a kilincsen.)*

AMBRUS (utánalódul):

*Megállj, öcsém! Vigy engem is magad-
dal!*

Ezen az úton hű társad leszek!

AMBRUSNÉ:

*Ambrus! Viaszhajlandóságú vénség!
Az Istenért, mibe ártod magad?
(Gábrrielhez:)*

Krisztusra kérem, rázza le magáról,

*kerékkötőnek ne vigye magával,
csak hagyja honn e vén bolond kopót,
aki fogatlanul akar most kanra menni —
Nem lássa, hogy szegény be szigorás?
Nem hogy segítné, csak nehéz kölönc
lesz
s még ráadásul a világ csúfjára,
meg találják fogni és felkötik!
Attól még nem lesz Krisztus az a rabló,
hogy kendtek kettecskén közbül veszik!*

AMBRUS:

*Hallgass, boszorkány! Mintha nem te
volnál
borzasztó csúf gyalázatom oka!
Nem te zajgottál s feddtél szüntelen,
hogy kárpótlásunk a törvény legyen?
Most elféj tőlem, vén kegyes szipa,
megcsendesedj, feküdj le és imádkozz,
mert rád találok gyújtani a házat!*

AMBRUSNÉ:

*Gonosz ember!
(Sir.)
Egy nagy útra menőnek
hitvesétől ily rútul válni meg!
Ambrus, Ambrus! Hát van neked szí-
ved?*

AMBRUS:

*Hiába bőgsz! Isten legyen veled.
S ha meg van írva: nem jövök haza,
folytasd a munkát hű legényeimmel.
Házam tiéd. A testemet szerezd meg,
s temesd el, lelkem, tisztességesen,
ne legyen sírom a Cigányok Árka!
Ítéletnapkor majd találkozunk!
(Majd, Gábrrielhez:)*

*— Legjobb szerszámaim viszem magam-
mal:
hidegvágót, vasfűrész, reszelőt.
Ne félj, öcsém, rettenetes foguknak
nincs tömlőcrács, mely ellenállana!*

AMBRUSNÉ:

*Szerelmes jó uram! Ügyelj magadra!
Isten veled!*

LŐRINC (zavartan):

Isten vele!

GÁSPÁR (önigazolásképpen):

*Ne menjen!
Futóbolonddal vesztébe rohan!
(Elmennek.)*

LŐRINC:

*Mondd, Domine, nem restelled magad?
Nekem mindjárt az arcom bőre sül le.*

GÁSPÁR:

*Gondolj anyádra, gondolj ősz atyádra!
S nem restelkedsz te, többet, Amice!*

LŐRINC (elgondolkozva bólogat).

IV. KÉP

A siralom háza. Zordon tömlőcszoba, talán valami toronyban. A nézőtérrel szemben, fél-öles vastagságú falban, két-három könyöknyi átmérőjű, rácsos ablak, rajta éppen hogy egy ember bemászhat. Közvetlenül az ablak alatt, jobb felől, szalmarakás, kezdetleges ágy. Bal felől vaspántos ajtó. Éppen a rácsot reszelik, fessegetik. Nemsokára két erős kéz kiemel egy darabot, jókora rés támad. Bevilágítanak.

1. JELENET. Igyártó, Gábrriel, Ambrus mester.

IGYÁRTÓ (felemelkedik, mintha mély álomból ébredne):

*Tán nem ördög incselkedik velem?
Meg akarnának szabadítani?
Tán összevételtek valakivel,
e látogatás nem szolgálhat nekem.
A jelt csak holnap akartam megadni,
holnap, holnap, a sorsdöntő napon,
amikor is nehéz halálom árán
e bús emberiséget újraváltom!*

(Eszmélkedik):

*Vagy az egész, nem is való, csak álom?
Gonosz káprázat, lázas látomás?
Hé! Hé! Ki vagy? S kit akarsz menteni?*

GÁBRIEL (a lámpát leteszi, jól előre, maga elé a fal vágásába, szépen mászni kezd befelé. Suttog, puhatolozik):

*Testvér! Ne kérdezz! Tépd le láncodat!
Itt a ráspoly, csak használd sürgősen.*

(Bedobja.)

*Éretted jöttünk, hogy megszabadítsunk.
Igaz szavadra: Ártatlan vagy-e?*

AMBRUS (suttog, feje látszik a résen):

*Bilincsedet addig el nem reszeljük,
míg a Krisztusra meg nem esküszöl,
hogy ártatlan vagy s az ítéletet
nem érdemelted —*

IGYÁRTÓ (rikácsol):

Ártatlan vagyok!

*Ti pedig menjetek most dolgokra!
Ha százszor is megoldjátok bilincsem,
én innét szökve ablakon kimászni,
még üdvösségem árán sem fogok!
Engem ugyan nem fogtok léprecsalni!
Kotródjatok el innét, ördögök!
Mert a strázsákat mindjárt felkiáltom!*

GÁBRIEL (készül beereszkedni):

*Emberfia, Mi szállt meg? Álmodol?
Ne üvöltözz, a strázsák felriadnak,
Ha rajtacsípnék, egykettőre végünk!
Vágd már a láncot! Vagy bemenjek én?*

IGYÁRTÓ:

*Szerszámod nem kell s maradj kinn te is.
Én kész vagyok a legfőbb áldozatra,
békességemben ne zavarjatok!
Ha fáj nektek, hogy cifra városunkban
az igazságon ily csorba esett:
hogy ártatlannal így végezzenek —
az a tudat, hogy ütni fog az óra,
s a végleges megváltás, melyre Isten
Őszentfelsége engem kiszemelt,
halálom által, íme elközelgett:
fájdalmatokra balzsamum legyen!
Most menjetek s mondjátok meg a nép-*

*nek,
halálom percéig nyugton legyen!
Ama percig meg ne kísértse senki
hogy miattam bármi fegyvert ragadjon
s életemért ontson emberi vért.
Kaszátok még ne egyenesítsétek!
Még ne fenjétek baltáitokat!
Maradjatok honn, titkon, csendesen,
mintha semmi, semmi se készülődnék!*

GÁBRIEL (bemászik):

*Ébredj hagymázos álmodból, te ember!
Akasztófádat a bástya tövében
a hóhér még az este egyberóttá:
már gyülekeznek a varjúhadak,
ott zsinatolnak fekete seregben
s fenődik már a csőr a bástya gombján,
mely egy ütéssel vájja ki szemed
s az árokban, dögök közt, gödröd ássák!*

IGYÁRTÓ:

*Ki vagy, legény? Nem sátán szól velem?
Azt akarjátok, hé, hogy lépre menjek?
hogy szökjem s aztán rajtakapjanak,
megfogjanak, s majd szökésnek bűnében
kihirdessék rám a jogos halált?*

*S a megváltásra, melyre éltem adtam,
nem éltő gaznak nyilvánítsanak —?
Hé, strázsák, hé! Disznók, mindég alusz-*

tok!

AMBRUS:

*Fuss, fuss, ha futhatsz, Gábiel fiam!
Ajtót csapkodnak, lámpással szaladnak!
Nyakunkon vannak, egykettő, fiam!*

GÁBRIEL:

Tudd meg, hajnalban felakasztanak!

IGYÁRTÓ:

*Ezt várja csak ez a cudar világ!
nagyóságos úrfi, nem látod mi készül?
Vagy éppen látod és ezért jövé?
Hogy a kitagadottak, nyomorultak
holnap kapják meg általam a jelt?
Akasztófám lesz roppant lármafájuk,
a testem rajta a nagylángú tűz,
mely a városban sutorogva terjed,
az országot egykettő béborítja
s megperzseli gonosz világodat.
Engem akarsz te szabadítani?*

AMBRUS (kétségbeesetten):

*Jönnék! Menekülj, szerelmes fiam!
Nem látod, a kinzatasban megőrült,
agyára ment a megcsepegetés,
mint annyi más megkinzott nyomorult-*

nak,

*forró szurok vevé el az esztét!
Sorsára hagyd, fuss, fuss, édes fiam!*

GÁBRIEL:

*Még nem késő! Utolszor kérlek, ember:
segíts te is, hogy segíthesselek!*

(Hozzányúl.)

IGYÁRTÓ:

Nem kell segítség! Majd holnap, segít-
*hetsz,
hogy nagy művem még teljesebb legyen!
(Lerázza.)*

GÁBRIEL:

*Fel kell hogy nyissam hályogos szemed!
A nép, melynek megváltását reméled,
melytől magad is megváltást remélsz,
igaz, ott lesz majd veszítőhelyeden.
A helyért már kakasszókor megindul
a vad tülekedés. A vargamester
a gyepebe szúrja háromlábú székét,
s a veszítőhely tövében frustokol.
Kíváncsi dög fehérnépek kötéssel
dagadt guzsallyal tódulnak oda,
foguk vájják és oszlopod tövét*

öbéli ebükkel tiszteltetik.
Az uccakölykök és szurtos inaskák
felmásznak a bátya bütykös falára,
ott csimpaszkodnak, mint a bőregér,
avagy gubancban csüggenek a fákön,
mint a méhraj: az ágat tördösik
s röhögve hányják a nézők fejére.
Pajtásaid, a jó mives legények
a bátyalépcsőn malmoznak paszullyal,
pénzeznek a várfal sima kővén,
mások ismét a földön körbeülnek
s kártyát vernek a nagy pillanattig.
A koldusok szokottnál rongyosabban,
mocskosabban sereglenek elő,
felyájt varú, undok sebük mutatják,
kínjaid majd kárörömmel lesik,
sírodat éjnek évadján kiássák
s mit a hóhér netán rajtad felejtett,
leszaggatják testedről a ruhát —
utolszor mondom ember: jer tehát!
Nem hallod! Jönnék!

IGYÁRTÓ:

Mi gondom veled?

Tördődj magaddal úrfi, s szedd az irhád!
(A vasajtó mögött rohanás, csörtetés, az ablakban fejek jelennek meg. Kiáltás):

HANG:

Szorítsd, ne hadd! Most, most kerülj elébe!

AMBRUS (hangja):

Öreg fejemnek irgalmazatok!

HANG:

Aprítsd a bestyét! Nesze, irgalom!
(A vasajtó megnyílik. A strázsza lámpással be-
ront.)

2. JELENET. Előbbiek. Strázsza.

GÁBRIEL (kardot ránt):

Ha életed kedves, egyet se mozdulj!
Csak egyet lépj s a halál fia vagy!
(Hátrál az ablak felé.)

STRÁZSA:

Bizony, megfoglak! Dobd el kardodat!
(Nekiront.)

GÁBRIEL:

Tárgits, különben halál fia vagy!
(Vagdalkoznak.)

STRÁZSA (nem bír vele, kiabálni kezd):

Legények, hé ide, segítsetek!
(Támad.)

GÁBRIEL (előretartja kardját, a strázsza be-
lefut):

Mondottam ember, engedj el békével!
Kellett neked, hogy így megszúrjalak!

STRÁZSA (lerogy):

Megölt a rabló! Hé, ne hagyjatok!

GÁBRIEL:

Ember, bocsáss meg, nem akartalak!...
(Mászik ki az ablakon.)

Isten irgalmazzon neked!

STRÁZSA:

Bitang!

Hulló vérem száradjon lelkened,
ne lehess boldog életedben soha
s halálom légyen a tiédre példa:
úgy vesszél, ahogy engemet veszejtél.
Ki tartja el szegény árváimat —
(Hátrahanyatlik.)

GÁBRIEL (Éppen eltűnőben.)

3. JELENET. Strázsamester, strázsák, előbbiek.

STRÁZSAMESTER (tagbaszakadt vén katonára):

Teremtőm uccse, a bíró fia!
Ember legyen, ki e csudát megértse!

(Halotthoz):

Máté, hűséges szolgám, élsz-e még?

(A többiekhez):

Mit bámészkodtok, szaporán utána!
Álljátok útját a torony alatt,
de meg ne öljétek, halljátok-e,
hadd álljon épen a törvény elébe!

(A rabhoz):

Te hitvány, akasztófáról szakadt!
Miattad történt ez a csúf halál;
eddig csak tolvaj voltál, ördögadta,
mostantól fogva gyilkos a neved!
De jaj neked, mert lesz gondom reá,
hogy úgy is mülj ki, kétszeres halállal!

IGYÁRTÓ:

Mit korpáz engem, vén eszefelejtett?
Az úrfival nekem semmi közöm,
ha értem jöve, hát a lelke rajta,
se nem kértem és meg sem is fizettem!

STRÁZSAMESTER:

Igaz is! Tisztára megfoghatatlan,
ez úri fattyat mi hozá ide
s ily esztelenségre mi is ragadta.
No, holnap újta ítélné az atyja!

(A halotthoz):

*Ki fog igazat tenni a dologban?
Máté, Máté, nem tudsz hozzá te sem?
S ha tudtál, titkod elvívéd a sírba.*

(Megrázza):

*Szamárral parasztja, mért hagyta magad!
Nem gondoltál éhes porontyaiddal?
Asszonyodnak, ha meglát így kihülten,
azon nyomban elmenyen az esze!*

(Strázsák visszazsálingóznak.)

EGY STRÁZSA:

Eltűnt, mintha föld nyelte volna el!

MÁSİK STRÁZSA:

*Sőt, cinkosát is magával cipelte,
akit odakint úgy főbeütöttünk,
hogy azt hívénk, meg is hőtt iziben.
Lelkemvesztetlen gyanakodhatom,
hogy ezek az ördöggel cimborálnak!*

STRÁZSAMESTER:

*Szégyellj magad! Ha valami dologban
vékony tudományod egyszer megáll,
mindjárt azt mondd, ördög míveletje.
coki, utána, vagy vasra veretlek
s Isten ne legyen Istenem, ha holnap
a hóhérral fejed nem vétetem!*

(Kiküldi őket.)

IGYÁRTÓ (megemelkedik, szeme lángol):

*Mennyi halál és mind, mind értem, ér-
tem!*

Hát még holnap, ha megadom a jelt!

F ü g g ö n y

V. KÉP

Az akasztott háza. Másnap kora délután. Városvégi szegényember hajléka: egyetlen helyiség, mely egyszersmind konyha és lakószoba. Füstös mennyezetgerendák, egyetlenül tapasztott, sárgára meszelt falak, kicsi, lyukszerű ablak, benne buja muskátlienyészet: egyetlen virító ebben a színtelen nyomorúságban. De rend és tisztaság, mindazonáltal.

1. JELENET. Igyártó anyja, húga, Ágnes.

IGYÁRTÓNÉ (kecskelábú, durván összerótt asztal egyik végében görnyedez, mintha koporsó fölé hajolna; a sirató asszonyok

vajakoló modorában mondja, amint következik):

*Jaj, nincs már nekem szerelmes fiam,
Jaj, keserves kínhalálra vetették,
Jaj, meg kelle halnod ártatlanul,
Szép deli ifjú korodban, fiam.
Mért hogy nem engem öltek meg helyed-
ben,
egyetlen szép szerelmes fiam —*

ÁGNES (ugyanúgy ül, mint az anyja, csak hogy az asztal másik végében. Anyja hangnemében folytatja):

*Jaj, nincs már nékem deli szép fivérem,
Jaj, csúfságos kínhalálra vetették,
Meg kelle halnia ártatlanul,
Milyen igaz, hű, jó testvérem voltál,
sose bántottál, mindig megsajnálta,
árva húgocskádat s hányszor megcsókoltál!*

Halott apám helyett jó apa voltál. —

IGYÁRTÓNÉ:

*Nem jönnek érted Úrnak anygali,
Nem visznek fel Úrjézus szent kezére,
nem visznek el mennyeknek bírására.
A szentek seregi is kitagadnak,
Mennynek kapuját Péter Úr becsukja
s bűnös lelked dolgát Sátánra hagyja.*

ÁGNES:

*Testedet hóhér béveti a sáncba,
nagy, kemény köveket ereszt reája.
De ott lent is fog e világi törvény,
el nem futhatsz tőle bús sírod völgyén.
Lelked váltatlanul csapdos, hazátlan,
nem lehet nyugtot e földi világban.*

2. JELENET. Gábrriel, előbbiek.

GÁBRIEL (Észrevétlen betoppan s a sarokban, mint egy szellem, megáll. Ágneset álmélkodva figyel. Ruhája tépázott, maga zilált.)

IGYÁRTÓNÉ:

*Itthagytál minket örökös sírásra,
gyalázatra és átkozott inségre.
Legalább, lelkem, annyit hagyta volna,
mivel testecsőd megválhattam volna,
szép tisztességgel eltemettem volna,
s földed fűtül való fát tettem volna —*

ÁGNES (hangjából kicseng az egyénibb fájdalom):

Mire hagyta itt? Világ prédájára?

*Szegény leányok keserű sorsára?
Megcsúfoló, alantas szegédségre?
Ártatlanképpen is elhírhedésre?
Gazdag paráznák bűnös öröme,
s végtére szörnyű ispotályi végre?*

IGYÁRTÓNÉ:

*Megláthatom-e csúfolt testedet?
S halál horgára került szép fejed
vajjon bűn nélkül megcsókolhatom?
Ki szán meg egy szerencsétlen anyát?
Fájdalmára vigasztalást ki ad?
Ki tud segíteni kétséges bajában
Ebben a bírós, hóhéros világban?*

GÁBRIEL (előlép a homályból, kettejük köz-
zé áll s vállukra terjeszti köpenyegét):

Én!

IGYÁRTÓNÉ (halálos rémületben):

Úr Jézus, ki az?

ÁGNES (elámul):

Teremtő Isten!

GÁBRIEL:

*S ha értetek mindjárt életem adnám,
áldozatnak ez is kevés!*

IGYÁRTÓNÉ:

Ki vagy?

*ki csúfolódni jöttél nagy bajunkban,
szép gyászmadár, mi szél hozott közénk?
Noha gúnyád itt-ott megszagattott,
nem kétséges, jómódú fajta vagy.*

GÁBRIEL:

*Szegény jó asszony! A ruhám ne nézd!
Keresd a lelkem, mely nyűtt köpenyem-
nél*

*ezerszerte tépettebb, rongyosabb!
S ne faggatózz, csak érd be annyival,
hogy mint kettőtöket e szörnyű reggel,
árvává tett engem is ez a nap.*

*Ti az akasztottban fiút, fivért,
a bíróban atyám vesztettem én el!*

IGYÁRTÓNÉ:

*Szentséges Isten, a bíró fia!
Megátkozlak, bársonyadrágú fattyú!
Apád által elpusztított fiacskám
csúfos halálával vessz te is el!*

ÁGNES (közbeveti magát):

Anyám, anyám, az Úrjézusra kérem!

GÁBRIEL:

*Csak hadd átkozzon jó anyád, leány!
Én minden átkát áldásnak veszem.*

ÁGNES:

Jaj, mit beszél, hogy veheti magára

*egy fájdalmába tébolyult anyának
eszeveszett csúf káromlásait —?
Én jobban értem tiszta indulatját:
megtagadja kegyetlen édesatyját.
Mégis, megkérem, hagyjon itt bennün-
ket,*

*ne háborítsa gyászos életünket!
Hagyja, hadd sírjunk, jajgassunk felette,
kínzott testét mossuk meg könnyeinkkel,
síri álmára avval balzsamozzuk,
s bolygó lelkét bús sóhajításainkkal
örökké tartó útjára kísérjük —*

IGYÁRTÓNÉ:

Menjen innét! Odaki tágasabb!

*Menjen haza, s mondja el, mit tapasztal-
talt,*

*hogy látta dűlni árvák könnyeit,
látott borzas haját és falba vert főt,
hadd szerezzen apjának örömet!
De azt is mondja meg, hogy amíg élek,
sőt ha tehetem még síromban is,
mind őtet átkozom, mind őt emészttem
s ellene valló roppant panaszommal
nem állok meg az Úrnak trónusáig!*

ÁGNES:

*Ne adjon rá! Menjen ki úrfi, szépen
s felejtse el ezt a gyászos napot.
S ha rémei netán álmában is,
fehér ágyában is kísértének,
verje magát szerelembe, ivásba,
víg dáridóktól kérjen feledést —
s ha gyógyulásához ez sem elég,
induljon nagy, idegenföldi útra,
látogasson szántornyú városokba,
köszöntse az óceánum vizét
s meglátja, úgy gondol mindenre vissza,
mintha nem is e földön történt volna,
hanem egy messze, bús csillagzaton —
(Elrévül.)*

GÁBRIEL:

Micsoda hang ez? Mi e muzsika?

ÁGNES (révületben):

*s majd messze, messze, valami hajón,
jussak eszébe. Imádkozzon értem!*

GÁBRIEL:

*Ki vagy, te szép, igézetes leány?
Csak fájdalmad varázsolt ily csodássá,
a lelket formázó szép szenvedés?
Vagy eddig is ilyen valál, mihesnap
s ünnepnap egyaránt, ahogy az Isten
megteremtett —? S mi célja van veled?*

*Erős lélek ébredesz most tebenned,
tisztá lélek, egeken szárnyaló.*

Mindég ilyennek hittem Szent Johannát —
IGYÁRTÓNÉ:

*Mit hízeleg mézes-mázos szavakkal!
Szegény fiacskám, volna ő csak itt,
az úrfi egykettő kipenderítné.
Ismerjük jól gonosz szándékait!
Az én lányom nem olyan mint a többi,
vele ugyan hiába is kikötni!*

ÁGNES:

*Velem ne káromoljon szenteket.
Menjen haza, úrfi, isten hírével.*

GÁBRIEL:

*Nem, nem tudok... Nem kergethettek el!
S hogy lássátok szándékom tisztá voltát,
imé, jóasszony, ezt adom neked.*

(Erszényét szégyellősen feléje nyújtja.)

IGYÁRTÓNÉ (utáná nyúl, majd kezét
visszavonja):

Adj erőt Jézus, hogy el ne fogadjam!

GÁBRIEL:

*Vedd el nyugodtan! Fájdalmad fejében!
Habár tudja, nem vigasztalható,
Atyám küldi nektek, Krisztus nevében —
(A hazugság zavarára.)*

IGYÁRTÓNÉ (elveszi az erszényt):

*Lám, lám, van szíve a
bírónak is,
nem is olyan cudar, lám, mint a híre...
Kénytelenül ültél tolvaj felett...*

*Ejsza a törvény néki is parancsol...
Kegyes úrfi, mondd is meg jó atyádnak,
nevét mától imába foglalom,
minden áldott nap fohászkodom érte!*

GÁBRIEL:

*Meg is mondom. S be boldog lesz atyám,
ha megtudja, hogy szíved megbocsá-
tott!...*

(Ágneshez fordul):

Volna hozzád is pár szóm, jó leány.

ÁGNES:

Szívesen hallom, mondja szaporán.

GÁBRIEL:

*Hidd meg, hogy az ajánlottad szerelmek,
a pénzen vehető rút mámorok,
a messzi városok, az óceánum,
s minden öröm, mely felejtést kínálhat,
erszényemmel tinálatok marad!*

*De rád nézek, s tudom, nem bánhatom
meg!*

*mindent kárpótól álmodó szemed,
ez a mélységes, tiszta óceánum!*

ÁGNES:

*Nem is tudom, miképpen józanítsam —
avagy talán erre szükségé sincs,
mivelhogy a rossz lelkiismeret,
a kárpótoltatás család beszéde,
szép ámtítás, mit úgy kínál nekem,
akár imént anyámnak azt az erszényt —?*

IGYÁRTÓNÉ:

*Az! Az! Leányom, hidd meg, semmi más,
'Sz mit is lehetne rajtad így csudálni —
Valami rút szándéka van veled!*

GÁBRIEL:

*Ha bizonyosságul kérnéd életem,
e percben azt is a kezvedbe tenném!
Mint értessem meg e betelt csodát,
amely édes zengéssel tölti lelkem
s ezüst utat vágván előre-hátra,
gyermekkoromból vénségem szakába:
múltam s jövődöm egyaránt Veled,
sugárzó életeddel gazdagítja —
Ó, csak áruhárad el egy mozdulattal,
hogy e percben Te is így érezel.*

ÁGNES (kezét hangtalanul a szívére teszi).

GÁBRIEL (boldog zavarában):

Hogy hívnak?

ÁGNES:

Ágnes. S téged?

GÁBRIEL:

Gábrriel!

(Egymás felé indulnak, de mozdulatuk megtorpan, mert odakünt ugatni kezd a kutya. Valaki közeledik.)

IGYÁRTÓNÉ:

*Nem jót jelent, ha a kutya dudál!
Nem jótét lélek kóvályog a házban!
(Kikémlél az ablakocskán.)*

ÁGNES:

*Vihart jelez. Hogy bésötétetedt!
(kicsivel később):
Valaki jó.*

GÁBRIEL (rémülten körülnéz):

Tán nem engem keresnek?

ÁGNES (ijedten):

Téged? Miért?

GÁBRIEL (nézi, hova tűnhessen el, de nem mozdul):

Magam sem tudhatom.

(Az ajtót megverik, a kutya vonít,
mintha megdobták volna.)

IGYÁRTÓNÉ:

*Jöjjön be, hogyha Krisztussal a lelke!
Ha Sátánnal, maradjon csak kívül!*

3. JELENET. Előbbiek. Hóhérlégény: Ráf-
fáel.

RÁFFÁEL (mérgesen, feldúltan dül be):

*Hajja, asszony, be dühös a kutyája!
Kevesen múlt, hogy meg nem mart a bes-
tye.*

*Adta lelke, nem állok jót magamról,
hogy kimenvén meg nem nyomorítom!*

IGYÁRTÓNÉ:

*Inkább azt mondja, mért jött és ki küld-
te?*

RÁFFÁEL:

*Be mérgesen fogadják itt az embert!
Pedig nem is törvénytiszta vagyok,
csak Belengár mester első legénye!*

IGYÁRTÓNÉ (keresztet vet).

ÁGNES (keresztet vet, lélegzete elakad, ösz-
tönösen húzódik Gábrrielhez).

GÁBRIEL (indulattal):

*Mi keresnivalód van még e házban?
Ne vigyorogj, pimasz, hanem beszélj,
különbön egykettőre megtanítlak,
mint kel e házba emberül bejönni —
Ki vele hát, aztán hordd el magad!*

RÁFFÁEL:

*Engedelmet, én rosszat nem akartam,
de ez a burkus úgy nekem vadult,
hogy az epe ecceribe előntött,
s meg tudtam volna helyt nyuvasztani!
Az ember nem járhat sehun az uccán
anélkül, hogy ezek a bestiák
meg ne éreznék s ne üvölténék szét,
szerin-szerte a hóhér közeledtét!
De eccer elfogy istenes túrésem,
s a városból minden kutyát kiirtok.
Utóvégre nem az ördög vagyok!*

GÁBRIEL:

*Rokon mesterség! Viseld büszkeséggel
finom pályád következményeit.
Ők tőled félnek — te meg a kutyáktól,
s egymásra fenekedtek nagy haraggal.
Nem vón jobb az emberiség javára
egy szép gyűlésen megegyeznetek?
— De ne vesztegessük a szót hiába.
Mi járatban vagy, add elő, legény.*

RÁFFÁEL:

*Gazdám, Belengár mester izeni,
hogy a testet tisztességgel levette.
Megmenté a madarak seregétől,
s a déli napnak rothasztó hevétől.
S mindezt csak úgy jószántából tevé!
Hagyhatta volna két-három napig,
amíg a hús csontjáról lekopik,
szemít a hollók, varjak kiütik —*

GÁBRIEL:

Ne folytasd.

ÁGNES:

Mindjárt elmegy az eszem.

IGYÁRTÓNÉ:

Mért büntetsz ily kegyetlenül, Úristen!

RÁFFÁEL:

*Belengár mester tehát izeni:
ha nem küldtök most rögtön két forin-
tot,
a testet ismét visszaemeli,
harmadnapra majd szépen leszedi,
s a Cigányok Sáncába vetteti.
Kóbor kutyákkal ott megégeti.
Ide a pénzzel.*

(Vár.)

*Még nem áll a vásár?
Ott vár a hóhérház falánál.
Két forintocska igazán kevés.
S rendezhettek neki szép temetést!*

IGYÁRTÓNÉ (szégyellősen kotorászik az új
erszényben):

*Halámcsak — Istenkém! Jaj, drága úrfi,
A jóságos Isten küldé mihozzánk!*

GÁBRIEL (maradék pénzét szedi elő):

Ne! Fáradtságodért.

(Odaadja.)

*Uradnak mondd meg:
a holttestért most mindjárt elmegyünk.*

RÁFFÁEL (alázkodik):

*Nagyjóuram! Jótett helyébe jót várj!
Sohasem fogom elfelejteni!*

(Kirohan, a kutya rögtön üvöltésbe
kezd):

Isten pusztítson el minden kutyát!

IGYÁRTÓNÉ:

És minden hóhért!

GÁBRIEL (magát biztatja):

Menjünk! Fel tehát!

F ü g g ö n y

VI. KÉP

A hóhér háza. Takaros, kicsi, városvégi házikó, félprofilban, udvar felőli részében. Tornácának gerendáira rózsza fut; a kertecskében is rengeteg virág. A tornácon három-négy kalitkában különféle madarak zsinatolnak, egyikben hatalmas papagáj. Az épület hátul-só része fészker forma; oldalán különbnél különbné csipeszek, fogók s más kinzószerszámok függnek. Hátul, majdnem a kerítésnél, homokbuckában akasztósdit játszik a gazda kicsi fia. Belengár maga éppen kedves rózsáival foglalatalkodik: egy késsel fürge szakszerűséggel fejezgeti le a hervatag példányokat. Közben elmélázva énekel, ahogy következik:

I. JELENET. Belengár. Belengárné.

BELENGÁR:

*Mikoron Tar Lőrinc / a pokolban járt,
látá tüzes trónon / sülni Zsigmond királyt.
„Hej, király, éltedben / sok jót cseleked-
tél,
Hogy-hogy halálodban / ide vetemedtél?*

*Sírva szól a király: / Tar Lőrinc, jó fiam,
A sírnak nálamnál / külön mértéke van;
Lám, ez csúfördögök / azt veték szememre,
hogy a kellesténél / több főt üttettem le.”*

(Odamegy a kalitkához, s tengelicekhez, csizékhez):

*Hé, társaság, tán nem tetszik a nótám?
Láncos adta, maholnap tőletek
már kedvemre dalolnom sem lehet?
Meg fogom vonni a kendermagot!
Vagy inkább rátok ereszem a macskát!
No, kicsi lelkem, megijedtetek?
Hát valóban oly félelmes vagyok?
Nem látjátok: még a légynek sem ártok —
hacsak nem úgy, hogy nektek fogdosok.*

(Elkap egynéhányat.)

(A papagájhoz):

*Mi az, Heródes, éhes vagy te is?
Úgy gondolod tán, hogy elhanyagollak?
'Sze úgy szeretlek, mint a lelkemet,
zsák aranyért sem adnának oda!
(Enni ad neki a zsebéből.)*

(Belengárné megjelenik. Selyems pongyolaszerű lebernycs rajta, fején selyemkendő, fülbe-

valói, nyaklánc, karkötői csilingelnek a testén. Égő pipa a kezében.)

BELENGÁRNÉ:

*Te, az a hitvány még nem jött haza.
Ugye mondtam, hogy menj személy szerint,
vagy ha te nem is, akkor küldj el engem.
Most aztán nézheted a két forintot,
ha a zsvány a torkán küldi le!*

BELENGÁR (végtelen alázatosan):

*Egy tikmonysültig várj csak, angyalom!
Ilyesmit tán csak nem tesz a gazember!
Világ végéig elmennék utána,
s bizony, halált kéne kóstolnia!*

BELENGÁRNÉ:

*Hogy a ráksúly rágná meg a zúzóját!
Most már hiába, most már mind jöhet:
ma már elkéstem, a boltos bezárt.
Pedig holnap már szép új keszkenőmben
szerettem volna menni a piacra,
ne mondják, hogy a hóhérné kopott;
hanem hadd lássák: Belengár nejeinek
van mit a tejbe aprítania!*

BELENGÁR:

*Ne félj, Pirinkóm, meg lesz a forint!
s holnap veszel egy olyan keszkenőt,
hogy ha abban a császár maga látna,
jaj nekem, volna kitől féltselek!*

BELENGÁRNÉ:

*Maholnap teljesen lerongyolódom!
De ha csúfolnak, a tiéd a csúfság:
tán a város első hóhéra vagy!
Ahelyett, hogy valami jó mellékes
után néznél, rózsáid ápolod
s éhenkórász madaraid becézed!
Így nem élünk meg, te vén pipogya!
Belengár, te engem elhanyagolsz!*

BELENGÁR:

*Mármint hogy én téged elhanyagollak?
'sze úgy szeretlek, mint a lelkemet;
zsák aranyért sem adnának oda!...*

BELENGÁRNÉ:

*Hízelegni azt tudsz, ha megszorítottak,
de semmi másra nem vagy már való.
Amikor otthagytam a hivatásom,
barátném a kis ház kapujában
váltig mondták: „csak aztán meg ne
bánd!”*

S: „hej, fogsz is még te visszavágyni hozzánk!”

Ide a pénzt a szerelemmel hozzák!"

S asszonyunk is így szólt a kapuban:

*„Férjhez menni, leányom, veszedelmes:
egy szép napon se pénzéd se szerelmed!"*

BELENGÁR:

*Egyetlenem, mit nem beszélsz, szívem?
Nem megfogadtuk, hogy nem emlegetjük
a múltadat, kismadaram, soha?!
Az én szívem sincs éppen macskakőből,
utóvégre, s a látszat ellenére,
egy küssé még mindig férjfi vagyok!
'Sze mindent, mindent megcselekszem ér-*

*ted,
két városban is hóhéroskodom,
boszorkányokkal léptem egyességre
s nekik — meggyőződéseim ellenére —
emberzsirt, faggyút, kötelet adok!
Ez pedig hivatalból üldözendő,
sőt, éppen bőrömbejáró dolog!*

BELENGÁRNÉ:

Jó, jó, 'sze nem is így vagy így, csak ép-

pen —

De ki kukucska ott a kerítésen?

BELENGÁR:

*Né-né! Egy úr! Ez ugyan mit akarhat?
Kötelet ide, mindegy, hogy milyent.
Az akasztottét, vén bolond fejemmel,
olcsón eladtam utolsó szögig.
De most rászórok singnyit is ha kell!
Ha úr létére, józan korszakunkban
ily ásatag babonákban hiszen,
s középkori hókusz-pókusznak áldoz,
megérdemli a megkopsztatást!*

BELENGÁRNÉ:

*Tiszta igaz. Tán egy gyógyíthatatlan,
akin hetvenhét doktor sem segített
s-most hóhérkötélbe kapaszkodik —
Ez biz az orvostudományra szégyen!
De néthené! Egy lány is jó veled,
cselédje tán — olyan paraszti forma.
Itt bujkáltak vón valami bokorba?
Sz' járnak erre gyakran szerelmesek,
el-eltűnnek a berek sűrűjébe —*

BELENGÁR:

*Nem a! Béjőnnek. Engemet keresnek!
Lesz pénz, asszony, de kötelet ide!*

BELENGÁRNÉ:

*Futok, hogy valamit kapjak magamra.
(Bemegey.)*

3. JELENET. Előbbiek. Gábrriel. Ágnes.

GÁBRIEL (még a kapunál):

Belengárhoz jöttünk. Kegyelmed az?

BELENGÁR:

*Személy szerint. Mivel szolgálhatok?
Mintha éreztem volna, a kötélből
félretettem egy singnyi darabot;
olcsón adom, csak két forint az ára —
bár ez a rész a nyakát szorította,
tehát éppen a legértékesebb,
mert a leghasznosabb a gyógyításra,
sorvadás, köszvény, francia betegség —
hé asszony! Hozzad már a kötelet!*

GÁBRIEL:

*Sose fáradjon! Tartsad meg magadnak,
alkalmasint még szükséges lehet —
Másért jövének. Csak az imént üzented
hogy a halottat fájáról leszdedt
és két arany forintnak ellenében
családjának kész vagy kiadni őt...*

BELENGÁR (nagyot néz):

Családjának? S te abból vagy, Uram?

GÁBRIEL (a hozzásimuló, rémült Ágnes felé):

Abból, ha Isten engedi — igaz?

ÁGNES (bólint):

*Hacsak nem ér ijesztő ébredéssel
véget ez az édes-keserű álom —*

BELENGÁR (félre):

Ha tudtam volna!

(Gábrrielhez):

Parancsolj, uram!

Kész boldogság szolgálhatnom neked!

GÁBRIEL:

Hol a halott?

BELENGÁR:

Csak itt a fal tövében.

*Békében nyugszik, lósóskák között,
ama lombos almafa hűvösében,
hogy gyarló testét ne verje a nap;
sőt, egy zsákkal is szépen betakartam!
Bűnös ennél többet nem érdemel!*

GÁBRIEL:

*Mit érdemel s mit nem a szerencsétlen,
nem a te tisztéd azt eldönteni.*

*Ő most már az örök bíró előtt áll,
— legalábbis az én hitem szerint —
Reánk immár csak teste tartozik,*

hadd lássuk el szegényt végtisztességgel —

Megtölthetjük e korsót tiszta vízzel?

BELENGÁR:

Ihol, a kútnál, tiszta, mint az ég!

Arkangyal mosdik benne reggelente!

GÁBRIEL:

Ki?

BELENGÁR:

Ráffáel! De csak a váluból!

GÁBRIEL:

Szerencse!

ÁGNES (megtölti a kancsót).

GÁBRIEL (eközben):

Ha a koporsó közben ideér,

küldj értem, hogy azonmód átvehessem.

Egyéb dolgom most már nincs is veled.

BELENGÁR:

Csak egy! A két forintocskám, uram!

Valamiből nekem is meg kell élnem —!

GÁBRIEL:

Óhó! Már egyszer megkapta legényed.

Ha még nem adta át: ti dolgoatok!

BELENGÁR:

Semmit se szóltam, azt is halkan mondtam;

Mégis az asszonymak lesz igaza:

az a zsvány aranyam borra váltja!

De úgy éljek, hogy a bőrén veszem meg!

(Bemegy.)

GÁBRIEL (a kútnál, Ágneshez):

Mit kell kiállnod, szép egyetlenem!

S be rossz érezni, hogy kettőnk közül

nem én, a férfi — te vagy az erősebb.

Hogyan van, hogy minden rettentő dologban,

szenvedésben és halálos bajokban,

még ha szűz is — a nő a jártasabb?

ÁGNES (a kancsót éppen megemeli):

Ott kezdődik az asszony ereje,

ahol a férfit szíve cserbehagyja.

Itt kellene megvárjál, kedvesem.

Én most olyan erőt érzek magamba,

hogy ez már nemcsak holtnak látásához,
de feltámasztásához is elég!

(Befordulnak a sövény mögött.)

4. JELENET. Gábriel egyedül, támolyogva jön vissza.

GÁBRIEL (fának veti hátát):

Dicső halott, bocsáss meg a világnak!

Fékezd meg iszonyú hatalmadat!

Nyitott szemedbe nagy fekete rémség

látása dermedt örökre belé,

keserű szádon a dög angyalának

csókja nyoma; megkötözött kezekben

hatalmas, kővévált kapaszkodás;

nyakadban a kötél fekete csíkja,

olyan mint egy rászáradt szorítás;

lábaidat, hogy többet sose futhass,

kegyetlen görcsbe rántá a halál —

pedig a tegnap még élő valál!

még ettél, imádkoztál és reméltél

s rothadt szalmádon ráztad láncodat

s azt hitted: a megváltó tűz harangja!

A névtelen seregből, milliók

sűrűjéből hű társakat idéztél,

kik várton-várják lázadó jeled —

s mielőtt tudomást nyerhete volna

rólad e népség, máris elfeled.

Ó jaj, hogy még olyan sem volt a pályád,

mint ismeretlen csillagé, amely

egykori létét bár hullvást mutatja;

az égre surranó csóvát repít

s csak aztán omlik el a vaksötétben

a világ véges végezetéig —.

(A kert mélyéből Ágnes sirása hallatszik.)

GÁBRIEL (folytatólagosan):

Az boldogabb, akinek könnye van.

De jaj, nekem a lelkem is kiszáradt.

Sírsz, jó leány, sírsz! Olyan a te könnyed,

mint szikkadt földnek a langyos eső.

És boldogok, kik sírnak és zokognak,

mert azok szépen megengestelődnek —

(A háttérben játszadozó gyermek felé):

Lám, ez a fattyú semmiről se tud,

mert ha tudna, bizonyoszó, abbahagyná!

És tűzre veiné rút játékszerét.

Vígán folytatja apja mesteriségét,

alig hatéves, de pályája készen.

S így készült apja is gyermekkorában,

így jegyződött a mesteriséggel el,

melyet nyilván apjától örökölt,

ki viszont szintúgy apjától tanulta

s így felfelé, tán éppen Káinig,

ki minden jel szerint egyenes őse

e mesteriségnek, melynek lobogója,

se címere, se céhládája nincs

s mégsem szűnik meg soha folyamatja.

Úgy kell az embernek, mint a bilincs!

Belengárné fűtyörészve, cicomásabban mint valaha, vízért jön a kútra.

5. JELENET. Gábriel, Belengárné.

BELENGÁRNÉ:

*Hát te ki vagy, s mért búsulsz, szép le-
gény?*

GÁBRIEL:

Hát maga ki?

BELENGÁRNÉ:

A hóhér felesége!

GÁBRIEL:

Nem tudtam, hogy e házban nő is él!

BELENGÁRNÉ:

*Sokat nem tudsz te még, számár fiúcska,
én megtanítanálak szívesen!*

GÁBRIEL:

*Ahá! Lámcsak, a hóhért is akasztják!
Készségedet, szép asszony, köszönöm
s kezddhetjük is, itt helyben, a tanítást.
Mondd meg nekem, de őszintén, szíved-
ből:*

hóhérnévé lenni mi késztetett?

BELENGÁRNÉ:

*Hogy micsoda? Hát a hóhér is ember!
S az idő tájt igen jól ment a dolga,
megkeresett-hűsz aranyat havonta!
Pedig nem mondhatom, hogy rosszul él-
tem,
ami csak kellett, megvolt mindennem;
főképpen szerelemben vala részem,
hogy már-már torkig laktam volt vele,
sőt, a sok ünnep után bőjtre vágytam.*

GÁBRIEL:

*A csere jó. A morál emberi.
De nem féltél, igaz lelkedre mondd!*

BELENGÁRNÉ:

Mitől?

GÁBRIEL:

*Attól, hogy ugyanaz a kéz,
amely még az imént nyakat tekert ki,
azon mosatlan nyakad illeti?
Hogy sistersző láncok s fogók után
kebled cirógatja, bízsergeti —!*

BELENGÁRNÉ:

*Be buta vagy! Te ártatlan gyerek!
'Sze éppen ez a legkellemesebb!*

GÁBRIEL:

Megrémítesz! Szörnyeteg!

BELENGÁRNÉ:

*Aki mondja!
Ma éjszaka gyere az ablakomba!
Édes! Szeretlek!*

GÁBRIEL:

A hóhért szeresd!

(Messziről zsoldáros dallam közeledik. A ka-
puban nemsokára kisebb menet áll meg, mes-
terlegények, vénasszonyok, uccagyerekek.)

6. JELENET

ELSŐ MESTERLEGÉNY (Bejönnek ko-
porsóval, földre teszik. Megrázza a ko-
porsót):

*Másszék ki, hallja! Itt vagyunk, a háznál.
Mi megtartottuk a komenciót,
végighordoztuk a felvároson.*

De most már egy tapodtat sem tovább!

MÁSODIK MESTERLEGÉNY:

*No, kifelé, amíg a finom vagyok,
különbön egykettő kihengerítlek!*

RÁFFÁEL (részegen bámul ki a koporsó-
ból):

*Rögtön rögvest, szerelmes barátim!
Mért nem hagytátok, ti bestye pogányok,
hogy szépséges zsoldárom béfejezzem!?*
(Énekel.)

ELSŐ LEGÉNY:

*Most már elég a csúfságból! Sok is volt!
Örvendjünk, hogy egy pap meg nem fo-
gott,
most cefetül szorulnánk mind a hárman.
Testvér, döntsük ki ezt a részegét!*
(Kilődítják.)

RÁFFÁEL:

Jaj! Ledobott a Szent Mihály lova!

MÁSODIK LEGÉNY:

*Legalább nem ülsz rá többet soha!
Ki látott még ilyen szentségtörőt?*

RÁFFÁEL:

*Még te beszélsz! Talán nem volt elég
a hűsz peták, mit utamért fizettem —
Nem kértem én ingyen szolgálatot
két ilyen cingár koporsócsiszártól!*

ELSŐ LEGÉNY:

*Részeg disznó! De most már tartsd a szá-
dat!*

*Ha nem nézném csúf állapotodat,
eldöngetnélek, hogy megemlegetnéd!*

MÁSODIK LEGÉNY:

*Nem mocskolom be véled a kezem.
Gyerünk pajtás, most már ne késleked-
jünk!*

*Már késő délután van. Ne felejtjük,
hogy a holtat még ma sírba teszik.*

ELSŐ:

*Igaz, igaz. Sok időt vesztegettünk.
Ráz a hideg, testvér, émyedem,
Ne ácsorogjunk immár e helyen.*

(Borzongva néz szét. A koporsót hátra viszik.)

Belengár kiáll a tornádra.

7. JELENET

BELENGÁR:

*Órdögadta! Szégyent hozol fejemre!
Hát korcsmáztál ismét, gyalázatos?
Most pedig keserves énekeddel
megzavartad ebéd utáni álmom!
Hol két forintom, hé! Ide vele!*
(Megrázza.)

RÁFFÁEL:

*Mester, ne szidjon! Ama korcsmába
többet lábom bé nem teszem soha!
Kidobtak engem! Nézze meg az ember,
pedig a kelmed legénye vagyok.
Aztán siettem, kocsit is fogadtam,
hogy ideérhessek minél előbb
s jelenthessem, a törvény mit üzent:
a szárszámokkal induljon azonnal,
valakit megfogtak s viallatni kell.
A zsákjában — s ez eddig még titok —
három drága arany kupát találtak!*

BELENGÁR:

*Beszélsz, hogy fontosabbá tedd magad?
Addig innét ki nem teszem a lábom,
amíg nem láttam két forintomat!
Mindjárt megnyúzlak, béled taposom ki!*
(Döngönyözi.)

RÁFFÁEL:

Segítség! Segítség jó emberek!

GÁBRIEL (előrohan):

*Mi az, Belengár, a szokás hatalma?
Mesterséged otthon is folytatod?
Inkább azt mondd, ki lehet az az ember,
akiről legényed imént beszélt.
Hallod, legény, mit tudsz még az esetről?
Orgazda, csempész? A tolvaj maga,
akit három kupával megtaláltak —?*

RÁFFÁEL:

*Ha nem csalódom, valami tekergő,
Sohonnából való vándorlegény.*

*Éppen a Hídkapun akart kimenni,
de hirtelen nyakon fogá az őr.*

GÁBRIEL:

*S eddig mit vétett? Elismeri-é,
hogy holmijához rossz úton jutott?*

RÁFFÁEL:

*Mindent tagad. De annyi baj legyen!
Tüzes szurok megoldja majd a nyelvét,
erről különben a mester felel...*

BELENGÁR:

*Még délután se hagynak megpihenni!
Megállj, gazember, rajtad bosszulom
meg!
Estére füstös húscafat leszel!
(Szerszámait válogatja.)*

F ü g g ö n y

VII. KÉP

Igyártóék háza előtt, a kiskapuban. Ágnes és
Gábiel. Alkonyodás.

ÁGNES (ölelkezés közben):

Igazán elmész?

GÁBRIEL:

*El kell mennem, Ágnes!
A Nap fahegybe szállt. Ne féltés te engem!
Jó cinkosom a sűrű, esti árnyék
most kezd éppen meglepni a várost.
Falak mentén, sűrű kerteken által
vezet utam, kísértetek nyomában,
s amire úgyis oly régóta vágyom:
végre léleknek érzem önmagam!
A lelkődök éberségét kijátszom.*

ÁGNES:

*Úgy féltetek! Nagy, markoló szorongás
gyötör; ilyenformán hidegleléses
előálomkor érzem csak magam,
mielőtt még nehéz küzdelmek árán
végre kibírom nyögni: Jaj, anyám!
Ne félj, nem foglak csúf nyögéscseléssel
szorongatni a szerelem jogán;
az én szerelmem csupa kötelesség,
csupa szolgálat és alázkodás.
Menj, ha tetszik, menj, ha úgy jobb ne-
ked,*

*hogy búcsútlan ne hagyd el jó anyádat
s házad, melyben megláttad a napot.
Sőt, ha meggondolom, hogy jó atyáddal,*

*tán megbékéltet a búcsú malasztja,
öröm fuvalma csapja meg szívem!*

GÁBRIEL:

*Hál'istennek te is feléred ésszel,
hogy én e búcsúzástól mit remélek.
Éltem istápjá, szép csillagpalántám,
szívem nagy, boldog megengesztelését,
feldúlt lelkemnek megtalált nyugalmat,
közös, boldog jövődönk zálogát —
egy-től-egyig neked köszönhetem!
S mily szörnyű még csak rágondolni is,
hogy most, ha a sors nem vet össze minket,
keserves bujdosásra készülődném,
nagy elszánással, hogy az utak rongya,
út szélén elhulló koldus legyek,
s apám sok vétkét majd így vezekel-
jem —.*

Való ez, Ágnes? Hát együtt megyünk?

ÁGNES:

Együtt, együtt szívem és mindörökre!

GÁBRIEL (lelkendezik):

*Ha jó az Isten, holnap ott vagyunk!
Felkérzünk egy vásárosszekérre!
A ház sűrű, sötét erdő alatt van,
pajtája, ólja, csűrje, nagy palánkja,
s forrás csobog egy vén fenyő tövében.
Mikor gyermekkoromban arra jártam,
éppen tavaszban gázolt a világ.
A kertben százfajta virág virított,
s csudálatos, ritka délszaki fák
égergeték megáhitott gyümölcsük,
ezek azonban soha meg nem értek,
hanem mintha átok lett volna rajtuk,
mind elhullának már bingyókorokban.
Így is szép volt a kert, sőt még csak így volt
szép igazán, akárcsak Árgirusnak
dús ligete, holott álomhozó szél
elaltatá a bujdosó királyfit —
S hátul a kert bozótos tetejében,
régi sírdomb: anyámnak egyik őse,
egy vén magányos ember nyugszik ott,
ki életében mit se hajta végre,
emberkerülésben jeleskedett.
Haló porában is magányra vágott:
így határozta testamentómban.
Mi nem zavarjuk. Évszázados álmát
meg sem lebbenti egy-egy kerti csók.
Még, jó, hogy ott van, vén, bölcs házigaz-
da,
ki életünkre a példát mutatja:*

*csendesség, békesség, jóság, alázat —
s ördög láncá sem veri föl a házat!*

ÁGNES:

*Hát a boldogság, a vígság s öröm?
mikért magam oly régóta töröm!
Lelkem a sutban zszugorgott sokáig,
de most — Isten bocsá? — e gázsz után
véget nem érő gyönyörökre vágyik —
Ezt nem ígéréd? Meg sem említed?*

GÁBRIEL:

*Mert nem merem. Kacér ígéretésnek
vehetnéd, lelkem, s majd egy szép napon,
Isten ne adja, hogy okod legyen rá, —
még számon kérnéd nagykeservesen.
Társtalanul élünk majd, egymagunkban,
egymással kell beérnünk, jól tudod.
S ahhoz, hogy szépen elvessük a magját
egy új, természeti emberiségnek,
a városi kacér élet helyében
úgy kell ott éljünk, mint vademberek,
kik emlékeznek még polgárkorukra
s annak magukkal hordják a javát —
s nem mint polgárok, kik csúf tettetéssel
titkolják: hogy ők is vademberek!
Azt akarom, hogy már gyermekeink
vígan cseperedjenek ama hitben,
hogy a világon a Jóság az Isten,
a Jóság, melyre Bölcsesség nevel,
Bölcsesség, mit a természeti ember
a kétes Igazság fölé emel.
Én, a színváltó, csúszós, foghatatlan
egyenkint más-más igazság helyében,
amely halált szül és vak háborút —
életemet a Jóságra teszem!
Ebből fonok házamra koszorút.*

ÁGNES:

*De hátha én sunyi, gonosz vagyok
s jóságosnak, méltónak álmaidra
csak álnokul mutogatom magam?
Hátha az én jól titkolt rosszasságom
majd gyermekünkből üt ki egykoron,
s te iszonyodva kell akkor belássad:
egy új Káin gyarapszik kebleden,
Jóságházadban rút kígyó sziszeg,
gonosz torkából kicsap a tüzes láng
és felveti a Békesség szigetjét —
Nem jobb, ha nélkülem mész, egymagad?*

GÁBRIEL:

*Nem, nem! Csak hagyd e bús kételkedést,
amely olyan, mintha rosszabb felemből,*

a tagadás baljáról szólana!
Legyen bár osztályrészem felsülés,
akkor sem mondom, hogy hiába éltem:
az életosztó rejtelmes Erő
valami jót s szépet próbált velünk
de számítása valahol hibázott,
haszontalan, sanyarú életünkkel,
ingyen tékozoltuk a végtelent —.

ÁGNES:

Mért is beszéltem ily szomorúsággal?
Hogy nem tudok csak örülni veled?
Mért csapdossa szívem fekete szárnyal
a hollószinű, gyászos képezet?

GÁBRIEL:

Ne keserítsük búcsúnk perceit.
Lám, neked se búcsú addig a búcsú,
míg ki nem váltja hulló könnyeid!

ÁGNES (küzd a sírással):

Úgy féltetek! Ha béhunyom szemem,
mélyében cifra, nagy teremre látok,
hosszú, homályos, mint egy régi templom
és zezugos falában itt is, ott is
leskelődő fekete emberek!
Reád lesnek! Megfognak, Gábrriel!

GÁBRIEL:

Bolond káprázat, hidd meg, semmi más,
aggodalmas szíved rémképei.

ÁGNES:

Olyan szép volt! És olyan szomorú,
hogy csak pillangó kurta életének
tűnékeny boldogságát éltük át,
amely után újabb s nagyobb öröm
e földön tán nem is következik.

GÁBRIEL:

Bolond beszéd! Még csak most kezdjük
el!

ÁGNES:

Nézd meg azt a gonosz, vörös napot:
hogy sompolyog alább a hegygerincen,
hogy viszi-viszi boldog perceink!
Tengerbe szórja s vissza sose hozza,
így szaporítja igazgyöngyeit —.
Nem, nem, sehogyse akarom, hogy el-
menj!

GÁBRIEL (ingerülten):

Ágnes! Ez volnál, ez a gyenge gyermek?
A Halálnak, bátyád holtteste mellett,
erős lélekkel mutatád magad,
s most ez az oktalan lélekszorongás
egyszerre gyenge nővé aljasít —?
Szedd össze magad s szépen várj meg itt!

ÁGNES:

Isten veled hát. Nem tartlak tovább.
De úgy siess, hogy angelusra várlak!
Nem bánom, ha jéggé is dermedek!

GÁBRIEL:

Ágnes! Egyetlenem! Isten veled!

ÁGNES:

Aztán anyádnak megmondod, ugye,
hogy engemet semmivel ne okoljon!

GÁBRIEL:

Ne félj, szívem, elmondom, hogy ki vagy!

ÁGNES:

Aztán mit mondasz? Mit találsz ki rólam?

GÁBRIEL (távolodóban):

Azt, hogy Te vagy az Égnek követe!
értem jövel s most elviszel magaddal
a boldogság szép országa felé!

ÁGNES (nézi, integet, amíg el nem tűnik):

Szépséges lélek, tiszta gyertyaláng,
világítasz-e vajon még nekem?
Vagy tán eloltanak gonosz kezek,
belétaszítanak halálos homályba —?
Aki a gyengéket oltalmazod,
tégy most az egyszer övele kivételt:
oltalmazd az erőset, Istenem!

F ü g g ö n y

VIII. KÉP

Boldizsár bíró ágyban fekszik; ágyfejénél a pap, ágya lábánál az orvos. Felette a falon az első képből ismert latin felirat: Pereat mundus, fiat iustitia! — még nagyobb betűkkel. Este Gyertyavilág.

1. JELENET

BOLDIZSÁRNÉ (ura kezét fogva):
Istennek hála, megcsendesedett!
Mennybéli atyám, adj erőt nekem
átvészelnem e szörnyű perceket!

DOCTOR:

A nehezén immár túl is vagyunk!
Most megpihenhet bízvást, asszonyom.
A virrasztást e szent emberre hagyjuk,
ki e tisztnek avatott mestere,
lévén ő semmi test, de csupa lélek!
(Csúfondárosan.)

S ha netalán betegünk fölriadna,

*hónaljára s a térde hajlatába
újabb két-két jó piócat tegyünk:
ezek kiszívják a felesleges vért
s a bíró úr — ez új vérvesztéstől
elkábultván — mély álomba merül,
melyből bizonytalannal könnyebűlten ébred —.*
(Üvegben piócat mutogat.)

PÁTER:

*Nevetséges! A doktor újra téved.
Testben kezelni a lélek sebét:
letűnt koroknak gyászos tévedése!
Hát a doktornak mind hiába mondom,
hogy a bíró a lélek betege?
Symptomáit nem is kell sorra vennünk,
tisztán látszik, mi zajlik lelkiben:
a hírre, hogy ártatlanul ítél el
egy bús halandót s az igazi tettes
nemsokkal aztán hurokra került —
megpattant lelke törékeny edénye
s most szökni készül Bírója elébe.
Mért csúfolnók meg férges seregével
(a piócákra mutat)
felebarátunk végső perceit?
Menjen, doktor, vigye a tudományát.
Végső óráján hadd segítsen én át!*

BOLDIZSÁRNÉ:

*Te mondd meg, mint jobb, édes Istenem!
Te vagy a Bölcsesség, erő és élet,
mi mind tudatlan halandók vagyunk.*

DOCTOR:

*Már engedelmet! Nem azért tanultam
Ultrajectumban hét esztendeig,
Háromig Jénában s Franekerában,
hogy tudományom kétségbevonását
csak így minden szó nélkül tűrjem el!
Mert mi a lélek, tisztelt Páterem,
ha nem a vér sűrű párázata,
amely nélkül megszűnik minden élet —?
S ha pedig az, akkor meggyógyítását
nemdenem a vérrel kell kezdenem?
Ezért mondom: piócat és piócat!
Mert különben közel van a mennyország.*

BOLDIZSÁRNÉ:

*Jaj, menítsék őt meg közös akarattal,
nehogy megessék kendekkel a csúfság,
hogy hirtelen, egyik percről a másra,
halottaságnál veszekedjenek!*

A PÁTER:

*Isten kezében életünk. Reméljük.
S imádkozunk erős, nagy akarattal,
hogy adná vissza épségben nekünk!
(Imádkozik.)*

A DOCTOR:

*Én inkább purgálást javallanék!
Egy jó purgálás ily nehéz esetben
kilenc miatyánknál is többet ér!*

A PÁTER:

Szentségtörés! Ebhitű gaz eretnek!

BOLDIZSÁRNÉ:

*Urak! Urak! Ez már csak mégsem illik!
Mugokról így megfélemedkezzenek!
Lássák, felverték szegény beteget!*

2. JELENET. Boldizsár szemét guvasztva ül fel, hadakozik. Ágya fejénél megjelenik a halál, ágya lábánál az ördög s helyet foglalnak egyik a pap, illetve a doctor oldalán.

BOLDIZSÁR:

*Megint itt vagytok! Mit akartok tőlem?
Ki küldött rám ismét benneteket?
Tulán guzdátok, a hatalmas Isten,
aki bíró minden bírák felett —
Még várjatok, még kegyelmezzetek!
Még beszélni szeretnék a fiammal,
szegény fiacskámmal, ki átkaimmal
csutangol a világ bús téreibe,
mint második ártatlan áldozatja
egy eszeveszett vénember dühének —.
Hé! Nem halljátok? Takarodjatok,
ne lássam többet csúf pofátokot!*

A DOCTOR (lefogja):

*De bíró úr! Jó Boldizsár barátom!
Tán nem a Sátánnal hadakozik?*

A PÁTER (keresztet vet):

*Kétségkívül, a Gonosz van jelen.
Et circuit, queres quem devort...
(Imádkozik.)*

*Ne lankadj, mert én Istened vagyok,
Ne nyugtalankodj, elepedett lélek,
Ne hagyj el magad, csak remélj Istenben
s megcsendesíti habzóadásaid.*

BOLDIZSÁR (ül, fejét lecsüggeszti):

*Meglátogattál Uram, engemet.
Reám küldted ítélő bíraidat
mérték és serpenyő az ő kezekben,
most számolják belé a bűneim.
Hát nincs számomra balzsam Gileádban?
Könyörüljete rajtam, ó barátim,
Isten keze sújta meg engemet!*

A DOCTOR (egy piócat vesz elő):

*Most, asszonyom! Most fogja le, segítsen!
Hadd tegyem rája vérszipóimat.
Így, na. Egykettő, csendesesen elernyed,*

szemére álmopor ereszkedik
s ez az álom a gyógyulás, az élet!

A PÁTER:

Hát már meghalni sem hagyod nyugod-
tan!

Vérszipóval szívattad ki a lelkét.

(Ráhajol.)

Bizony mondom, hogy Consummatum est!

BOLDIZSÁRNÉ (ráborul):

Ó jaj nekem! Jaj, meghalt az én férjem,
szegény árva özvegynek! Jaj nekem!

Féltest vagyok már, oltalomtalan,
akárki zaklathat, megzabolgathat,
házam, marhám a föld elnyelheti,
prédájául maradtam a Gonosznak —

Ó jó uram, jaj nekem nélküled!

A PÁTER:

Vigasztalódj, leányom. E világon
minden folyóvíz a tengerbe mégyen,
özönvíz sem éri fel az eget,
oda csak az özvegy könnyhullatása,
s az árváknak ő sírások hatol!
Ne keseregi hát férjed elhalásán:
bízzál Krisztusban, aki lelki férjed,
s örökké védelmez, mint amaz Annát,
ki nyolcvannégy évig özvegykedett
és férje hírnevén szeplőt nem ejte!

(Gyertyát állít a halott feje fölé.)

A DOCTOR:

Isten őrizz! Minő lelki sötétség
kell egy ilyen szemforgató tanácshoz!
Bíróné asszony, kend még fiatal,
szemrevaló s kívánatos menyecske;
Pókhálós özvegységnek vállalása
a kend korában természettel is,
Isten céljával is ellenkezik!
Jó férje megholt, mert így volt kiszabva.
S mivel feltámasztásához egyelőre
még a mi roppant tudásunk sem ért,
törődjék hát belé a régi szóval,
mely visszanyomja hulló könnyeit:

Por szemébe,

Más helyébe —

A többi a sírásókra tartozik.

(Kis habozás után):

S esetleg énrám...

BOLDIZSÁRNÉ:

— Menjen, szörnyű ember!

Komiszágával csak ostobasága
s tudatlansága vetélkedhetik.

A DOCTOR:

Hallatlan insultus, melyhez hasonló
tisztos pályámon engem még nem ért!

Ha nem nézném elesett állapotját —
(Megütődik.)

— De a kaput ott lent kik rázogatták?

(Erősödő morajlás, dörgetés az utcáról.)

A PÁTER:

Régóta figyelem, valami készül.

E jogtalan halál valami vést szül...

(Alulról tüvöltések.)

3. JELENET. Gábiel a hátsó ajtón megjele-
nik.

GÁBRIEL (tekintete apjának gyertyák közt
sárgálló arcára esik):

Édesapám!

BOLDIZSÁRNÉ (félkel s elébe fut):

Fiam! Szegény fiacskám!

Mért nem jöhettél pár perccel előbb,
hogy rátehesse megfáradt kezét,
s átkát levéve, helyébe megáldjon!
Az vitte őt az érdemetlen sírba,
hogy hirtelenséggel kellett belássa,
hogy ő, akit az igazság vezérelt,
félrevezettetvén, megtévedett!

GÁBRIEL (apjára borul):

Édesapám! Hát nincs többé szavad?

Hát nem hallom többé kemény beszéded,
amely belőlem mindig gyermeket,
szófogadó jó kisfiút varázsolt —
(Figyeli, csillapodik.)

Bizony, arcára fagyott az Ítélet,
amely így szól: Örökös Hallgatás!
Idő előtt, mi őlt meg, jó apám,
Mondd meg, anyám, semmit se tarts titok-
ban!

Halálában nekem is nagy a részem —?

BOLDIZSÁRNÉ:

Ne tépelődjél, édes gyermekem!
Halálának, a rántkört szörnyű gyásznak,
saját maga az egyetlen oka.

S ha vannak, akik tudják, hogy hibásak,
magukban hordják büntetésüket.

Mi ne büntessünk! Mi csak megbocsás-
sunk.

A PÁTER:

A boldogult nem tudta elviselni,
hogy ártatlan felett ítélkezett.

*A nagy hírrel ajtóstul tört a házba
Prokopiusz s menten rázörgetett:
S: „Bíró úr! Megvan az igazi tettes!”
Ugrált, tapsolt és úgy lelkendezett.
De az ő lelke másként fogta fel.
Megszédült és a szekrénynek esett.*

A DOCTOR:

*Szép esete az apoplexiának.
Ilyenen még doctor nem segített!*

GÁBRIEL:

Ismét gyilkolt az átkozott igazság!

A DOCTOR (fülel):

*Mi készül odalent? Mit ordibálnak?
Talán a tolvajt hurcolják ide,
hogy a bírónak büszkén megmutassák
s ennek rivalg a bámész uccanép —?
(Kinéz az ablakon, hátrahőköl.)
(Az uccáról most élesen hallatszik be:)
Vesszen a bíró!*

Vesszen Boldizsár!

*Éljen az új bíró, Prokopiusz!
Vessünk tüzet a vén bíró házára,
igazságával együtt égjen el!
(Verik a kaput, az ablakot kövel dobál-
ják.)*

A PÁTER (didereg):

Ez revolúció!

A DOCTOR:

*A csőcselék ítélkezik most bírója felett.
Alkalmasint a végítélet napja!
Meneküljünk! A kerten még lehet!
Nem jön, Páter?*

A PÁTER (összekapja reverendáját):

*Megyek, megyek! Megyek!
(Eltűnnek.)*

4. JELENET. Gábrriel, Boldizsárné, tüntetők.

BOLDIZSÁRNÉ:

*Mit akarnak ezek tőlünk, fiam?
Mi ketten nem vétettünk senkinek,
szegény apád pedig immár halott!
Őt csak az Úristen kérheti számon...
Hallod? Már a lépcsőnkön dübörögnek,
most meg a pántos vasajton zörögnek.
Meneküljünk, míg nem késő, fiam!*

GÁBRIEL:

*Erősítsd meg magad! Hadd jöjjenek.
Ha majd eléjük táruul ez a kép,
lábuk megtorpan már a küszöbön,*

egyik se mer törtetni közelébb.

*Elkéstek. Mérgüket — amely különben
jogos és érthető — holt emberen
nem tölthetik ki. Engem meg ne félts!
Téged pedig megvéd özvegy mivoltod,
a gyász örök salvus conductusa.
Csak jöjjenek! Majd én állok eléjük!*

BOLDIZSÁRNÉ:

*De kik ezek? Nem értem, mit akarnak.
Dózsa Györgynek feltámadt népei?
Vagy a gaz Bástá martalóchada?
Így rontani tisztés polgári házra!
Ezek a tisztesség hóhérai!
Bujj el, fiacskám, ne szégyellj magad,
ne játszd a nagy vitézt szegény anyádnak,
hidd meg, nincs abba semmi köszönet...*

GÁBRIEL:

*Itt vannak! Kelj fel, szedd össze magud!
Gyújts még két gyertyát holt apám fejé-
hez.*

(Az ajtón betódul hat-nyolc ember: künt
többen handabandáznak, kiabálnak):

MIND:

*— Hol a bíró? Fogjátok meg a bírót!
Rántsátok már elő a vén szakállast!
Rosszul ítélkezvén, ártatlant ölvén,
az Úr haragját városunkra vonta!
Öljétek meg a vén emberölőt!*

(A betódultak megpillantják a halott bírót,
megtorpannak.)

(Döbbenettel.)

EGYIK:

Meghólt!

MÁSIK (kikiáltja):

Meghólt a bíró!

HARMADIK (vállrándítással):

Meghala.

NEGYEDIK:

*Vizsgáljuk meg, meghólt-e igazán
vagy csak teszi magát, mint a bogár?
Rángassuk csak meg tisztés ősz szakállát!
(Közelednek, egymást nógatják.)*

GÁBRIEL (karba tett kézzel áll apja ágya
előtt):

*Egy tappodtat se közeledjétek!
Amíg élek, holtat meg nem gyaláztok!*

EGYIK:

Húzzátok le!

MÁSIK:

Ha őt nem, hát a magvát!

HARMADIK:

Tupodjuk össze, kárhozat gyümölcset!
(Künt kiáltozás támad. Egyesek az ablakhoz szaladnak.)

HANGOK:

Éljen az új bíró, Prokopius!
Éljen Prokopius, meg az igazság!
vessen a törvénytípró Boldizsár!
Vessen az agyalágyult vén szakállus!

EGYIK (a bentiek közül):

Vigyázzatok, itt van Prokopius!
Nehogy meggyűljön vele a bajunk!
Kettős sorban álljunk szépen elébe.
(Felállnak az ajtó elé négyen-négyen.)

5. JELENET. ELőbbieK, Prokopius.

PROKOPIUS (becsörtet, kezében papírtkeres, pecsétel, nyomában három strázsa):

Elállni minden ajtót s ablakot!
Élő ember innét ki nem mehet,
amíg nem mondom, hogy most már lehet —
(Odalépked a halott elé, fejét lehajtva, keresztet vet, kalapját kezébe veszi.)

Szegény öreg! Requiescat in pace!
Szívöböl sajnálom kendet, asszonyom.
Mihelyt a doctor meghozá a gyászhiót,
első utam e bús házhoz vezérelt.
Azt is hallám, hogy az együgyű nép
a bíróház előtt bosszút kiáltoz,
a boldogult jó Boldizsárt gyalázza
s érthetlen mód kiáltozza nevem...

(Hangját felemeli):

Továbbá jöttem hivatali tisztben:
A város legfelső törvénytanácsa
ma délben szigorú végzést hozott:
Hogy Gábrielt, a jó bíró fiát,
egyrendbeli gyilkosság, vad erőszak,
lázítás és uszítgatás bűnében
megfogassam s a tömlöcbe vigyem!
Szívem majd megszakad kegyelmedért,
de meg kell lenni, a törvény nevében!

(Strázák Gábiel felé indulnak.)

GÁBRIEL:

Most, új életem kitért kapujában
kergetne vissza az átok szele —?
Mi közöm még mindíg a múlt világhoz
hogy újra s újra vívnom kell vele —?
Ide tömlöc s halál von; oda Ágnes.
Ott boldogság vár, itt csúfos halál les —.

BOLDIZSÁRNÉ:

Menekülj, menekülj, szegény fiam!
GÁBRIEL (gyors szemle után kitérést kísérel meg).

PROKOPIUS:

Ne kíméljétek!

GÁBRIEL (nehéz helyzetből feléje vág, nem találja):

Apám gyilkosa!

BOLDIZSÁRNÉ (Ájultan rogy le Boldizsár ágya elé).

PROKOPIUS:

Reá! Ha fut, fejetek vétetem!
(Egy strázsa ledöfi Gábrielt. Leroskad.)

GÁBRIEL:

Megszúrt! Ágnes, ez téged is talált!
Hogy viselem el e kettős halált —?

PROKOPIUS:

Takarodjatok, gyorsan kifelé!
Mért szúrtad meg, te vén istentelen,
ez mindkettőnknek bőribe kerülhet!
A házból mindenkit hajtsatok el!

GÁBRIEL:

Ágnes! Hol a kezed? Még egyszer Ágnes,
csak még egyszer csókold meg a szemem!
Erőm elhagy. Fekete szőnyeg omlik
kettőnk közé. Ez volna a halál?
Hát így halnak meg máshol is a hősök,
az életben csakúgy, mint színpadon,
vagy a kettő néha egybemosódik —?
Ne ömlene ily sebesen a vérem,
s ne volna tőle oldulom meleg,
ne volna ez az édes íz a számban,
még azt hinném, csak megjátszott halál ez —
de nézzétek, csupu vér a kezem!

(Nézi, hogy ömlik a vér oldalából a kezére.)

PROKOPIUS (mint fekete árnyék, meghúzódva állt egy sarokban, most vizsgálódva előbbre lép):

Be szívós! S mennyi mondonivalója!
Emlékezetét rázza a halál,
s elárasztja az elszulasztott élet
ezer csudája és gyönyörűsége.
De úgy látszik, most egykettőre vége —

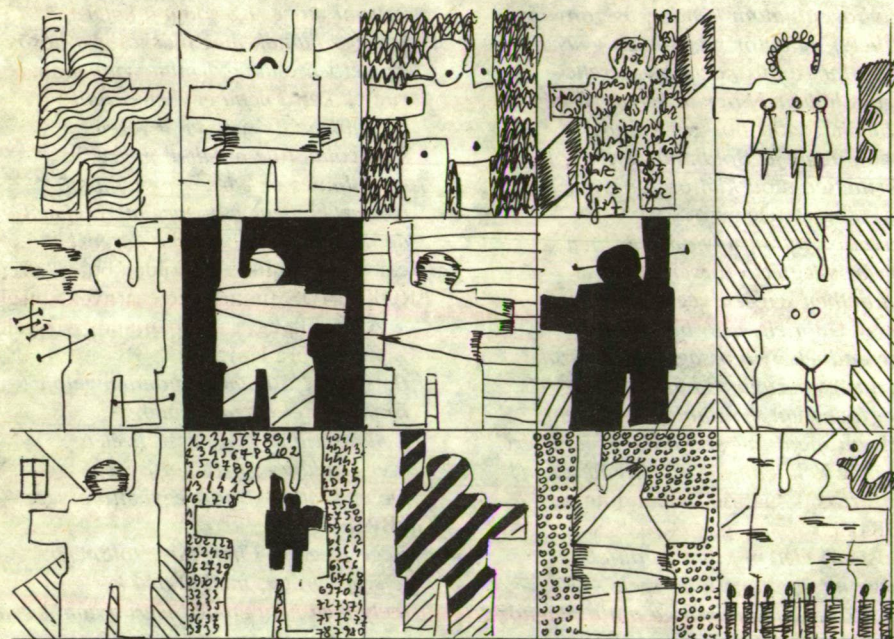
GÁBRIEL:

Vége, vége... Elhagylak, földi élet,
te szép virágú, meddő déli kert,
mely meg nem érleléd ígért gyümölcsöd;
örök tiszted a szép kecsgetetés,
lobbantgatás megújuló reményre —
soha-soha be nem teljesedés!

(Hirtelen felüti a fejét,
tápázkodni kezd.)
Nem! Nem, azért sem! Nem fogok meg-
halni!
Minden halálnál erősebb vagyok,
mesés jelképpé nővök az időben,
telik véreből száz halálra bőven!
(Felkel s könnyedén lép egy-kettőt.)
„S a szép drága kertet mikoron elérte,
lassacsckán a kertnek ajtaján beméne”...
(Elzuhan.)

PROKOPIUS:
Kiugrott végre. Éppen ideje.
Az igazságszolgáltatás elérte.
Szeleburdi, izgága taknyosok,
azt hiszik, hogy lázadó angyalok,
de kapálódznak, ha bukás a vége —
(Körülnéz):
Istennek hála, egyedül maradtam.
(Beleül a bíró székébe):
A házban ugyan néhány bús halott van,
De a halottnak élő áll helyébe.

1943. II. 10—III. 10.

KOTSIS NAGY MARGIT RAJZA